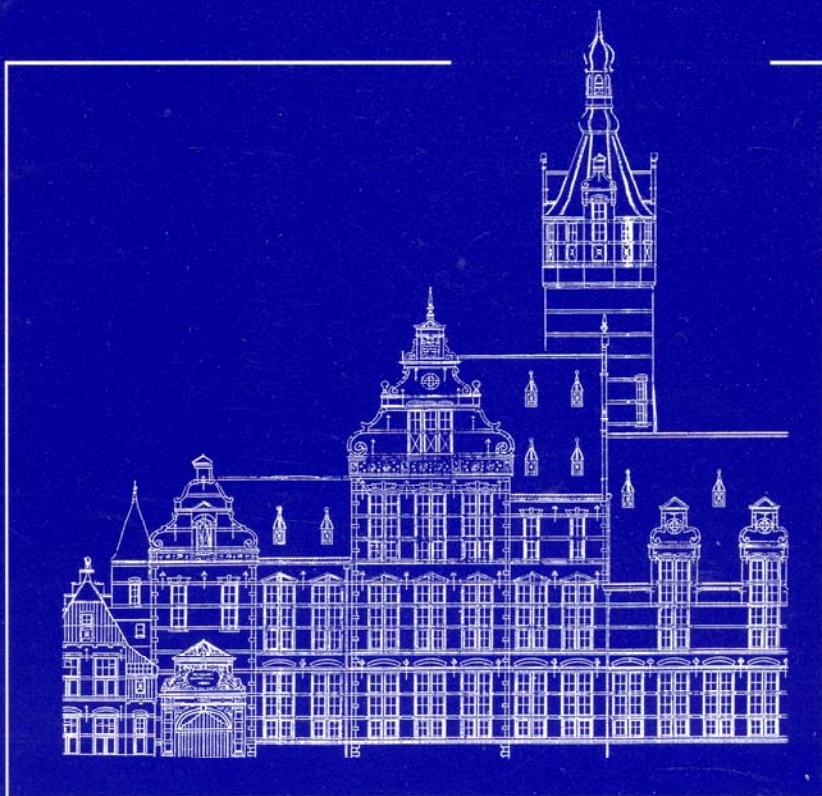

Socialiter

Vrienden van het Gymnasium Haganum

Nummer 11
voorjaar 2004

Colofon

Socialiter verschijnt 2 maal per jaar en is een uitgave van 'Socialiter', de Vereniging van oud-leerlingen van het Gymnasium Haganum.

Redactie/bestuur:

Erik Bierman
Aviva Boissevain
Els van Dijk-Schrijvers
Albert Huizinga
Goof Kloeg
Ruben Overmeer
Barbara van IJzeren

Redactieadres:

Barbara van IJzeren
Brouwersgracht 45
1015 GB Amsterdam
Telefoon 020 - 6223929
e-mail: ijzeren@knoware.nl

Verspreiding:

Oud-docenten, oud-leerlingen, vrienden
en donateurs van het Gymnasium
Haganum

Advertentie-acquisitie:

De Nieuwe Haagsche
Postbus 704
2501 CS Den Haag
Tarieven op aanvraag

Uitgave:

Uitgeverij De Nieuwe Haagsche

Druk:

Koninklijke De Swart

Correspondenten:

Alexander Münninghoff
Ernst Sittig

Adreswijzigingen:

Erik Bierman
Louis Bouwmeesterstraat 99
2284 XP Rijswijk
Telefoon 070 - 3964253
e-mail: erik.bierman@wanadoo.nl

In dit nummer:

Voorwoord	3
Van de rector	4
Herinneringen aan dr B.C. Damsteegt	6
Een gouden tijd	8
Jo sóc catalana!	15
Docenten aan het woord	21
Oost, West, waar is het best?	29
Zoekplaatje	37
In Memoriam	38
100 jaar Bond van Haagse Gymnasiasten	39

Het Gymnasium Haganum en Socialiter zijn ook te vinden op het Internet.
Adres: <http://www.haganum.nl>. Via dit adres bereikt u ook de lijst met e-mail-adressen van oud-leerlingen.

Voorwoord

Hierbij ontvangt u het 11e nummer van ons blad. Nog geen aantal om trots op te zijn. Vergeleken met nummer 147 van de oud-leerlingen van het Christelijk Gymnasium Sorghvliet (nummer 1 verscheen in 1955) zijn we nog maar net bezig. Maar we moeten ons natuurlijk wel realiseren dat het vroegere Socialiter, opgericht kort na de oorlog en ter ziele gegaan omstreeks 1960, het *maandblad* Recordamur gedurende 10 jaar uitbracht. Onze school stamt rechtstreeks af van de Latijnse School van "Le Haie", waarover in 1327 voor het eerst geschreven is en wij zijn sinds 1838 gemeentelijk gymnasium.

Allerlei redenen om (na het vorige in 1999) weer eens een lustrum te organiseren. Want dit jaar bestaat de Bond van Haagse Gymnasiasten 100 jaar, bovendien zouden we kunnen herdenken dat het 610 jaar geleden is dat onze school een gemeenteschool werd. Het lustrum zal op **zaterdag 11 september 2004** gevierd worden. Anders dan vroeger zullen de festiviteiten van de leerlingen niet op de dagen ervoor plaatsvinden maar in november 2004. Ook de aanpak van het lustrum zal niet meer zijn zoals vroeger toen vrijwilligers de lustrumweek organiseerden. De huidige schoolleiding heeft een professionele organisatie, de Reüniecommissie, gevestigd in Groningen, verzocht vrijwel alles te regelen. Zij zorgen ervoor dat u bericht krijgt (in principe heeft u al

een brief gehad wanneer dit nummer verschijnt), zij regelen de entreeprijs, de gehele administratie, de verzorging van de inwendige mens, het avondprogramma, enz.

Wij behoeven slechts invulling te geven, waarbij we denken aan het uitnodigen van (oud-)leraren en oud-leerlingen om een les te geven, het regelen van de inhoud van een programmaboekje en het organiseren van een fototentoonstelling. Uiteraard staan we open voor verdere suggesties van u, oud-leerlingen.

Over de inhoud van nummer 10 kregen we veel lovende reacties. Het blad was zeer gevarieerd. Een enkeling uitte enige kritiek, vond dat er meer artikelen moeten komen die aanleiding tot discussie kunnen geven. Bijvoorbeeld artikelen over het heden van het gymnasium, de kwaliteit, het Studiehuis, veranderingen in het Universitair onderwijs. Wij zij het er mee eens dat zulke artikelen zeker een plaats moeten krijgen en hopen daarmee in het komend herfstnummer een begin te maken. In dit nummer vindt u herinneringen aan oud-docent Nederlands dr B.C. Damsteegt, die vorig jaar is overleden, en een essay van de huidige neerlandicus Gé Vaartjes. Verder twee verhalen van oud-leerlingen, die emigreerden en herinneringen van een oud-leerlinge, die eindexamen deed in 1933.

Toen ik in het vorige nummer

schreef over oud-leerlingen die leraar werden op hun eigen school gaf ik al aan dat ik niet volledig zeker was niemand te vergeten. Toch nog twee aanvullingen: Jan (drs J.) Sombeek, e.e. 1957, leraar klas-sieke talen, meldde mij dat hij in het schooljaar 1963-1964 op het Haganum heeft gewerkt. Eileen (drs E.A.) Keasberry, e.e. 1968, lerares Frans heeft in het jaar 1992 enige maanden als vervangster gewerkt.

Tenslotte nog een rectificatie van een mededeling in Socialiter nummer 10. Op bladzijde 23 wordt Alfred Kossmann de schrijver genoemd van *Familiearchief*. Dit was echter zijn tweelingbroer Ernst.

Beiden zoons van Frits Kossmann, componist van dat andere *Socialiter* en kleinzoons van Ernst Kossmann, eens leraar Duits aan het Haganum. Ernst en Alfred hebben overigens het Erasmiaans bezocht. Om het familiearchief compleet te maken: wél op het Haganum zaten Rudolf Kossmann en Mabel van der Hoop. Hun dochter Hedi trouwde met Willem Mooijman (e.e. 1944). Waarvan akte.

Het bestuur van Socialiter hoopt u op 11 september a.s. in onze school te ontmoeten.

Erik Bierman
h.t. praeses

Van de rector

Menige oud-leerling heeft het afgelopen jaar gevraagd wanneer er weer een reünie wordt georganiseerd. Men wil elkaar weer zien en men wil een feest vieren. De geschiedenis van de school gaat zover terug dat er voldoende historische feiten te vinden zijn om elk jaar een lustrumviering te rechtvaardigen. We beginnen met het jaar 1394 waarover de heer M. Roos in zijn "Een school trotseert de eeuwen" (te lezen op de website van de school) het volgende schrijft: "Indien men een Haagse school, door de overheid ingesteld, waar leken Latijn kunnen leren anders dan om geestelijke te worden en waar ook nog leerplicht geldt, met enig recht kan zien als voorloper van het openbaar

Gymnasium, dan is het jaar 1394 voor onze school van het grootste belang. Graaf Albrecht van Beieren schonk op 4 februari van dat jaar de dorpschool van den Haag aan het hofkapittel." Dit jaartal heeft aan de basis gelegen van de viering van 600 jaar Gymnasium Haganum in 1994. In het Gemeentearchief komen we echter oudere documenten tegen. In 1327 bezoeken Willem IV, graaf van Holland, en zijn echtgenote Johanna van Valois met de koningin van Engeland en haar zoon Den Haag. Als uitgave tijdens dit bezoek staat in de rekening van de herberg van gravin Johanna onder het hoofdstuk aalmoezen vermeld dat aan de clerici (geestelijken) van de school van

Den Haag vijf groten als vasten-avondsgift zijn gegeven. Deze gift zal vlak voor vastenavond (24 februari 1327) gegeven zijn. Op 16 april 1516 gaat de school over in stadshanden; het kapittel van Maria ten Hove verpacht de school aan Den Haag. Op 8 oktober 1838 vangen de lessen aan in het "Stedelijk Gymnasium". Het schooltype gymnasium dateert van 1838 en de school is vanaf dat moment geen Latijnse school meer. Op 2 september 1907 verhuizen leraren en leerlingen van het Westeinde naar het nieuwe gebouw aan de Laan van Meerdervoort. Aardig is het te vermelden dat op 1 september 1897 de eerste vrouwelijke leerling tot het Gymnasium werd toegelaten. De leerlingen zullen zich echter door deze opsomming tekort gedaan voelen als ik niet vermeld dat de Bond van Haagse Gymnasiasten in 1904 is opgericht. In de "Annales Gymnasiorum, Jaarboekje van den Nederlandschen Gymnasiastenbond" lezen wij: "Bij het begin van den cur-

sus 1904-1905 bleek het dat de "Haagsche Gymnasiasten Bond", die langzamerhand in ledenaantal was afgenomen en nog slechts enkele leden telde, geen levenskracht meer bezat. Eenige leden van dien Bond en eenige anderen beraamden toen de oprichting van een nieuwen bond met een andere reglement." 8 October 1904 hielden zij een vergadering. Een nieuwe bond werd opgericht....

Nu wij ons toch even in de historie van de school verdiepen is vermeldenswaard dat veel oud-leerlingen van onze school niet op het Gymnasium Haganum hebben gezeten. Zo heet de school pas sinds 1946. Vanaf 1917 heette de school 'Eerste Stedelijk Gymnasium' en voor die tijd, vanaf 1838, 'Stedelijk Gymnasium'.

Om tot slot de vraag te beantwoorden waarmee ik begon: op zaterdag 11 september 2004 staan wij klaar om u te verwelkomen. Houd u die datum vast vrij.

G.P.Th. Kloeg, rector

11 september 2004

**reünie
op school**

ter gelegenheid van de viering van
het 20e lustrum van de
Bond van Haagse Gymnasiasten

noteert u deze dag alvast in uw agenda

komt allen!

Herinneringen aan dr B.C. Damsteegt,

* 5 juli 1915 † 26 oktober 2003

Toen hij in september 1945 bij het Haganum aantrad, betekende dat voor ons een ware cultuurschok. Om te beginnen was hij uitdagend jong, onze nieuwe leraar Nederlands. Van den Brandhof (scheikunde) was dat ook, maar Damsteegt straalde het gewoon uit: vitaliteit en ambitie. Wij meiden keken hem dan ook bewonderend na wanneer hij vanuit de hal met twee treden tegelijk de trap naar boven nam; zoiets deed een docent toch niet! En hij had nog mooie donkere krullen ook.

Een cultuurschok was hij zeker in de les, vooral na zijn voorganger, die natuurlijk ooit jong geweest zal zijn, al konden wij ons dat moeilijk voorstellen. Duidelijk merkbaar was dat Damsteegt zijn lessen grondig voorbereidde en dat hij ons dus serieus nam. Dat waren we niet zo gewend. Vooral de docenten Klassieke Talen, van wie we de meeste lessen kregen, waren weliswaar dol op hun vak, maar ze zaten nog wel eens zichtbaar hun tijd uit, zo goed en zo kwaad als het ging, ons daarbij soms minzaam, soms sarcastisch op de koop toe nemend. Zij gaven les van bladzijde 51 tot 57, van bel tot bel. Damsteegt daarentegen structureerde zijn les rond een thema of onderwerp; hij legde uit waarom hij deed wat hij deed; hij luisterde naar ons, maar hield toch de teugels in handen.

De spreekbeurt heeft hij bij ons binnengebracht, heel nieuw in die tijd. We kregen hiervoor heldere instructies en het eindproduct werd met argumenten geëvalueerd.

Maar Damsteegt had meer in huis: als je in de puree zat of met jezelf in de knoop, kon je altijd bij hem en zijn vrouw Fransje terecht. Ik durf rustig te stellen dat er in de Lijsterbesstraat 125 heel wat tienertranen gedroogd zijn. Als je vaak over de vloer kwam bij huize Damsteegt, mocht je "Kees" zeggen, heel wat in die tijd!

Dan was er nog de muziek. Damsteegt speelde goed piano en was een bezielde koordirigent. Bij jaarafsluitingen, herdenkingen en jubilea was ons Bondskoor present en ook toneeluitvoeringen werden muzikaal omlijst onder leiding van de koordirigent in samenspraak met collega's. Hoogtepunten: Antigone (Sophocles), Dido en Aeneas (Purcell), Lucifer (Vondel), Alexanders Fest (Händel) en Rondas y Canciones (Arie Verhaar).

Ten slotte waren er nog de zomerkampen. Als leider daarvan was Damsteegt heel streng, wat verstandig was, maar we moesten er wel even aan wennen. Zijn dagprogramma's waren in die week altijd leerzaam maar toch boeiend.

Zoals een goed leraar - en dat was hij - betaamt, had hij zo zijn verbale rituelen: voordat een volgend slachtoffer werd aangewezen voor een leesbeurt, klonk het steevast: "Ga eens voort....", en bij het nade-

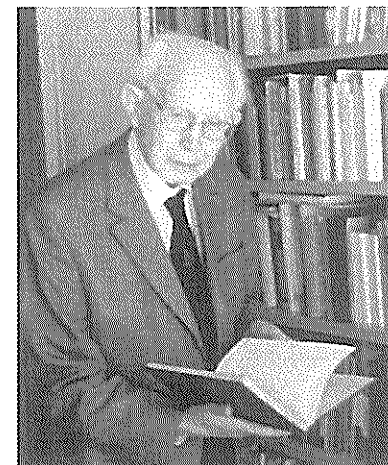
ren van de bel tijdens proefwerk met donkerdreigende stem: "Nog....slechts.....luttele.....minuten."

*Ernesta van Zadelhoff-Bouman
(eindexamenjaar 1948)*

dr B.C. Damsteegt voor de klas, in 1949

Eind oktober j.l. overleed de heer B.C. Damsteegt, leraar Nederlands aan het Haganum van 1945 tot 1963. Ook aan de School voor Taal- en Letterkunde, die toen in het Haganum-gebouw onderdak had, was hij docent Nederlands. Zijn belangstelling voor en kennis op het gebied van muziek en toneel had tot gevolg dat hij ook als dirigent voor het schoolorkest optrad en met succes het Bondskoor dirigeerde. Onze klas kreeg hem in 1945 als nieuwe leraar Nederlands. Wij waren toen onder de indruk van de wijze waarop hij ons wist te boeien met bijzondere vertellingen over zijn favoriete dichters en schrijvers uit de

dr B.C. Damsteegt in maart 2002

Nederlandse en Vlaamse literatuur. Zijn streven naar het zuiver houden van de Nederlandse taal liet hij blijken in zijn boek *In de doolhof van het Nederlands*, qua opzet te vergelijken met het bekende schoolboek *Schwere Wörter*.

Na zijn vertrek van onze school maakte hij verder carrière in het hoger onderwijs, waar hij eerst als lector, later als hoogleraar Nederlands aan de Leidse Universiteit menig oud-Haganist onder zijn gehoor had.

Een markant oud-docent is niet meer.

Fred 't Hart (eindexamenjaar 1947)

Een gouden tijd

Goed voorgaan doet goed volgen - het verslag van Corrie Jacobs in Socialiter nr. 9 heeft me moed gegeven om ook wat te vertellen van mijn tijd, enkele jaren later dan zij, op 'het gym'.

Van 1927 tot 1933 mocht ik, zes jaar lang, hier dag in dag uit als leerling in en uit gaan: een gouden tijd achteraf bekeken. Toen besepte je dat niet; je was meer een kijker dan een doener, maar achteraf blijkt er zoveel in je geheugen opgeslagen als in een film: je ziet je klasgenoten, je leraren, je hoort het rumoer in de pauze; in de eindeloos lange betegelde gangen ruik je weer de natte-regenjassen-lucht.

Mijn eerste herinnering gaat terug naar de boekenmarkt op zolder, voor de lessen begonnen, dus vóór Koninginnedag, toen ik bedremmeld, met een arm vol boeken verscheen aan de schragentafel waar afgerekend moest worden. Degene die voor kassier speelde vroeg me iets, waarop ik 'ja meneer' stamelde. Een lachsalvo volgde - ik had hem enige rangen te hoog ingeschat: het was gewoon een medeleerling. Sedert het schooljaar begon troffen we elke dag, in de imposante hal temidden van de kalkwitte beelden rector Cannegieter: groot, met een baard, en boven alles vriendelijk. In de hoogste klassen mochten we 'thee slaan' bij hem thuis - dat werd dan een benauwd uurtje, want maar een enkeling durfde zijn mond open te doen. Als hij soms inviel voor een

afwezige docent, hield hij zich steeds aan de Lexicologische Oefeningen van Van de Water, hoewel hij classicus was en zelfs studeerde bij Mommsen. Als afscheidsgeschenk kreeg hij van de leerlingen een radio, toen een log en nogal schaars artikel (we hadden raad gevraagd bij zijn echtgenote). In zijn dankwoord zei hij het zo prettig te vinden dat er een knop aan zat waarmee je hem uit kon zetten.

Als de conrector, Van IJzeren, voor een les inviel hield die zich wel bij zijn leest - zo herinner ik me een met luide stem voorgedragen fragment van Homerus over 'de Grieken met koperen borstrokken' - wat voorzichtig gegniffel veroorzaakte. Er waren meen ik een 120 leerlingen in mijn lichting: zes klassen in september 1927; in 1933 nog twee: α en β .

In de eerste klas ontmoetten we jufvrouw Van ter Toolen (Tooltje) voor Latijn. Zij bestond het om een al te spraakzame jongen naar het fontein-tje achter in de klas te sleuren en onder de kraan te houden. Er was nog meer om het voornamelijk grammaticale Latijn van de eerste jaren op te fleuren: je kreeg een dubbeltje boete voor bepaalde fouten, en in de voorzomer resulteerde dat in een grote mand vol kersen, die in de meisjestuin soldaat werden gemaakt, compleet met kersenpit-spuugwedstrijden.

Om bij de Oude Talen te blijven: we hadden daarvoor - na Tooltje -

In de pauze, 12 september 1930

Schepers, Vollebregt en Borleffs. We worstelden ons via De Viris Illustribus, Caesar, Ovidius, de vele parasangen van Xenophon naar de eindexamenschrijvers, die meer voor zichzelf spraken. Van Vollebregt herinner ik me niet veel meer, en van de vriendelijke Schepers alleen dat het een leerling teveel werd; die voegde de docent toe: 'U kúnt het niet'. Ik geloof dat die ongewone uitbarsting in stilzwijgen is verzand. Borleffs bekeek

ons altijd met het nodige dédain, maar hij was het, die de taal als het ware voor ons openbrak, die ons liet zien hoe meesterlijk Tacitus zijn instrument beheerste. Voor Plato waren we misschien toch wel te jong, al maakte de Apologie van Socrates natuurlijk indruk. Ovidius ging van een leien dakje, maar de diepere betekenis van Vergilius' dichtkunst bleef voor ons allicht nog verborgen.

Greebe (Nederlands) slofte altijd

¹⁰ In het rijtuig na het eindexamen, 24 mei 1933
v.l.n.r. Lucie Tol, Anneke Blom, Ria van Leeuwen, Lenie Bunk, Tine Krijn, Pietje van der Meer

nogal stoffig, beladen met tassen, onze klas binnen (vaklokalen waren er toen alleen voor de exacte vakken, gymnastiek en tekenen). Behalve Van de Water stond op zijn menu ons opstellen te laten maken volgens bepaalde richtlijnen. Bij mij is dat nooit gelukt. Later kregen we Van Waveren, bij wie de letterkunde met Tollens ophield. Luide kritiek van een klasgenoot (iets ongehoords) mocht niet baten.

Frans leerde Hoving ons (die ook mijn vader nog onderwees, beginnende met *la pipe de papa*). Hij bracht ons een mooie uitspraak bij - hij was dan ook getrouwd met een Zwitserse uit Lausanne, 'en daar spreken ze beter Frans dan in Parijs'. Soms stak hij een lucifer aan, en gaf die als estafettestokje

aan - je moest bij het doorgeven dan zeggen: '*petit bonhomme vit encore*' - van aanschouwelijk onderwijs gesproken! Maar bijvoorbeeld ook het verhaal van Anatole France 'Crainquebille' ben ik niet vergeten. We hadden royale bloemlezingen, evenals voor Engels, de Franse zelfs met portretten. Na Hoving kwam juffrouw Wind, later hoogleraar in Utrecht, die ons onderhield aan de hand van een onnoemelijk vervelend leerboek, dat vrijwel geheel uit voetnoten bestond.

Duits kregen we van de Goethe-kenner Leon Polak. Na elk grammaticaal stuk huiswerk werden er strookjes papier uitgedeeld, waarop we zijn vragen moesten beantwoorden (*mit - nach - nebst e.d.*) - die werden aan het eind van de morgen

Op het bordes na het eindexamen, 24 mei 1933, α en β , met rechtsboven rector Cannegieter

of middag teruggebracht, gecorrigeerd en wel - een zeldzame prestatie! We leerden uitstekend Duits bij hem, en lazen daarna veel: ballades, toneelstukken enz., tot Buddenbrooks toe. Nooit vergeet ik hoe hij eens, hij die altijd zo gehaast en parmantig binnenkwam, ons direct na binnenkomst met betraande ogen zei: 'Ze hebben Mendelssohn van zijn voetstuk gegoooid, boeken verbrand'. We zaten er verslagen bij. Dit moet na Goebbels' rede, 10 mei 1933 geweest zijn.

Als laatste moderne taal (omdat die als de gemakkelijkste gold) volgde Engels. Eerst hadden we daar Jansen voor, die lang in Zuid Afrika was. Daar ging het anders toe: binnen een of twee dagen moesten we het Engelse volkslied op kunnen

zeggen. Een leerling, die daarbij dwars lag, een boom van een jongen, moest in de hoek staan...

Al gauw gaf Zandvoort, later hoogleraar in Groningen, ons les - minder koloniaal. Hij trainde zelfs met een groep leerlingen voor de Vierdaagse. Gewoonlijk gaf hij les vanaf een vensterbank voorin de klas. Toen hij eens vroeg wie er een boek in het Engels had gelezen, kwam ik met Elmer Gantry van Sinclair Lewis voor den dag. 'En hoe vond je het?'. 'Een akelige man' was het antwoord, waarop hij van het lachen haast van de vensterbank rolde.

Bij de geschiedenisdocent Pen moesten we een tijdje links schrijven - 'dat kan je altijd te pas komen'. En warempel, een halve eeuw

Klas IIIa, kersen eten met mej. Van ter Toolen

later brak ik mijn rechterpols. Pen werd opgevolgd door een leraar die je haast het beste bijbleef, Leenmans: zó boeiend waren zijn verhalen over het verleden. En pas-sant leerden we ook -en dat kwam later zeker van pas- dictaat maken. Maar -dat had een schaduwzijde- er was geen leerboek en er was maar eens per kwartaal repetitie, mondeling, zodat je rapportcijfer stond of viel met de enkele minuten dat je aan de beurt was. Je ging niet naar bed de nacht ervoor, en ik weet nog dat ik voor die veldslag langs een wei met een grazende koe fietste en dacht: 'was ik maar die koe'. Een eindje verder dook het slachthuis voor mijn geestesoog op, en toen wilde ik maar liever niet meer rui-len.

Aardrijkskunde hadden we van Zeldenrust, die net een studiereis door Nederlands Oost Indië had ge-maakt; met een zacht lijntje was hij daar op te brengen. Moest er iets be-straft worden, dan moest je op de grond van het podium zitten - nogal ongemakkelijk.

Postma gaf Natte His - hij had liever

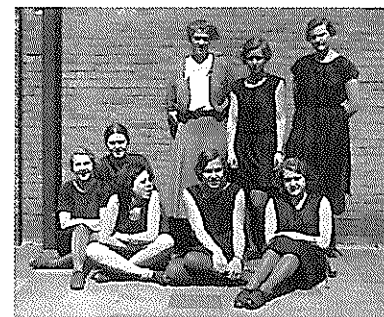
dat je hem Puma noemde. Al heel gauw nam hij ons mee naar de meis-justuin om de ginkgo te laten zien, die toen hier nog heel zeldzaam was. We hebben nogal veel bloemen uit elkaar moeten pluizen. Hij had het geluk een paar coryfeeën in spe in de biologie in onze klas te heb-ben: Jan Joost ter Pelkwijk en Luuk Tinbergen, later hoogleraar in Groningen. Joost kwam om als vrij-williger bij een treffen tussen Nederlandse en Japanse oorlogs-schepen. Ik zie hem nog, met een rood hoofd van verlegenheid, een brodtrommel onder de arm, zo schevig de klas binnenschuiven: er was een broertje geboren of een zus-je, en hij moest van thuis op be-schuit met muisjes tracteren. Die twee, Luuk en Joost zaten vlak bij elkaar en hadden daar veel plezier. Eens hing Luuk, bij de wisseling van leraar, een groot vel papier op het bord met portretten van het do-centenkorp (meesterlijk getekend), elk met een passend hoofddeksel, b.v. voor Grieks een helm met een pluim. Helaas nam de komende le-raar het direct in beslag - het moet een groot succes zijn geweest in de docentenkamer. Joost kwam eens met handenvol 'oud roest', sleutels, spijkers e.d., aanzetten. Hij had die opgegraven achter Ockenburgh het bleek het begin te zijn van een grootscheepse onderneming, later, om de Romeinse verdedigingslinie daar in kaart te krijgen. Hierbij kwam o.a. de kalkstenen mijlpaal te voorschijn, nu in het Leidse Museum van Oudheden, die prijkt

op een boekenlegger van 'De vrien-den van het Gymnasium'. Met deze en andere leerlingen metselde Puma de uilenmuur in de Bosjes van Pex. Van natuurkunde (Bruigom) is al-leen de onbarmhartige vreugde blij-ven hangen toen er een proef mis-lukte - maar ik ben ook maar een al-pha.

Van Attema kregen we weinig uren les, maar hij gaf ons een goed begrip van elementaire organische schei-kunde mee.

Merema gaf tekenen; een keer moesten we onze penselen beproe-ven op nat papier - de pret was groot toen hij, rondgaand met een soort verstui-ver, per ongeluk het toestel op zijn gezicht en baard richtte. In een van de hoogste klassen kregen we kunstgeschiedenis van hem; zo fietsten we naar de Benoordenhoutseweg, waar op de hoek van de Van Alkemadelaan nog altijd een toen zeer modern flatge-bouw staat. Nog steeds ben ik hem erkentelijk dat hij de schoolmuren voorzag van mooie reproducties van schilderijen; in V en VI zat ik zo pal tegenover het Meisje met de Parel van Johannes Vermeer. Elke dag weer een genot, en de aanloop tot heel veel museumbezoek, waar ik ook kwam, een leven lang.

Een van de docenten die een grote indruk gemaakt hebben, was de wis-kundeleraar Teixeira de Mattos ('die lange naam betekent alleen maar "hoeder van schapen"'). Hij gaf nooit de moed op, mij iets van zijn vak bij te brengen. Tevergeefs (bij stereometrie stond je dan voor de

Gymnastiekdocente mej. Wals met de meisjes

klas, en ik hoor nog: 'Blonk, denk dan dat het een káás is'). We woon-den in elkaars buurt en fietsten soms samen op, in gesprek over concert of opera - voor dat laatste moest ik beslist ouder zijn volgens hem. Hij had gelijk. Eens stuurde hij me naar de conciërge - die eigenlijk aan zo'n gymnasium custos had moeten heten - om per telefoon een af-spraak af te zeggen. Ik had nog nooit getelefoneerd en stond daar extra onnozel bij Kuylenburg - die niet al te toeschietelijk was.

Met 'Taks' hebben we ook nog een paar keer sterrenkunde beoefend, op het dak van de school.

Nu vergat ik bijna nog een jonge

Jongensgymnastiekplaats, voor één keer gemengd !

leraar wiskunde (zijn naam weet ik niet meer) die een jaar inviel, en die daarna verdween naar Delft als hoogleraar (was het daar al een universiteit ?). Het was te 'moeilijk' voor hem om zijn vak begrijpelijk aan gymnasiasten door te geven.

Gymnastiek hadden we streng gescheiden, in eigen lokalen: de jongens van Korpershoek; juffrouw Wals beheerde de meisjes, die gehuld waren in een sjofel gekreukeld kort jurkje van zwart satinet plus een solide zwarte 'directoire'. In de hogere klassen gingen we wel eens collectief bij haar op visite, en dat was best gezellig. Ze zei nogal eens, als ze vermoedde dat je in moeilijkheden zat: 'Kom maar bij je ouwe tante'.

Er waren ook facultatieve lessen: in godsdienst, van een opgewekte Friese predikant, die ons ook de fijne kneepjes van het kievitseieren zoeken bijbracht. Hij overleefde het concentratiekamp niet.

En dan waren er de lessen, bedoeld voor a.s. studenten in de theologie, van Nicolette Bruining, de theologe-predikant. Met een half dozijn

volgden we 'Hebreeuws' - de meesten gingen rechten studeren. Het eerste jaar lazen we Ruth, het tweede Job. We hebben een veelzijdig beeld meegekregen van de maatschappij in die dagen in die landen en van inzichten en gebruiken van de mensen. Het was onvergetelijk, en er waren nooit absentes.

Het heeft weinig zin, over mijn klasgenoten te vertellen, op enkele details na misschien: van een jongen die dwars over alles heen naar een raam vloog: het sneeuwde, dat had hij (in Nederlands Oost Indië) nog nooit gezien. Verder doopte mijn achterbuurman mijn vlecht eens in zijn inktpot; desondanks bracht hij het tot secretaris van Hare Majesteit. Tot slot: mijn buurmeisje heette Gerrie Taytelbaum; u kent haar beter als Caro van Eyck.

Vóór het eindexamen gingen we samen uit; de klas was nog een eenheid. Eerst de bordes-foto, toen met open koetsjes een rondrit; een maaltijd, een voorstelling van Buziau, en tot slot een strandwandeling. Het was goed dat dit vóór het examen was - we moesten allemaal nog dezelfde berg over.

Zo hebben we stellig allen een groot stuk cultuur in ons opgenomen, teerkost voor de jaren die kwamen - jaren die voor deze jaargangen niet gemakkelijk zouden verlopen. Alleen dankbaarheid past ons voor wat het Stedelijk Gymnasium ons meegaf.

Anna G. (Anneke) de Tollenaere - Blonk

Jo sóc catalana !

Onlangs vroeg de heer Bierman mij of ik misschien een stukje wilde schrijven over mijn adoptieland Catalonië. Natuurlijk doe ik dat graag!

Ik heb cello gestudeerd aan de conservatoria in Zwolle en Den Haag, waar ik een catalaan heb leren kennen, Jordi. Hij studeerde ook cello. Na mijn eindexamen in juni 1998 ben ik meteen vertrokken naar Catalonië.

We zijn inmiddels getrouwd, en we geven allebei celloles op verschillende muziekscholen in de omgeving. We wonen in Vilanova del Camí, een plaatsje zo'n 60 km. bij Barcelona-stad vandaan richting binnenland. Voor de fanatieke kaartkijkers: als je Vilanova del Camí niet kunt vinden, zoek dan Igualada, daar zitten we vlak tegenaan.

Het leven hier is geweldig: mooi weer, veel tradities en feesten (in Nederland kom je niet veel verder dan Koninginnedag). De mediterrane keuken is gevarieerd, lekker en gezond! We hebben de Costa Brava en de Costa Daurada vlak naast de deur, de Pyreneeën op anderhalf uur afstand, en Mallorca is ook niet zo gek ver weg, dat is echt een bestemming om een weekendje naartoe te gaan. En als je parfums, elektrische apparaten, sigaretten, drank, e. d. goedkoop wil krijgen, kun je naar Andorra om inkopen te doen, dat is anderhalf uur rijden bij ons vandaan.

26 oktober 2002, stadhuis van Igualada

Natuurlijk zijn er hier ook kleine ergernissen: de post is bijvoorbeeld hopeloos. Een brief van Sabadell naar Barcelona (vgl. Den Haag en Rotterdam) kan gemakkelijk twaalf dagen duren! Dan kan je nog beter lopen met je brief, komt-ie nog eerder aan ook!

De punctualiteit hier is ook vreselijk. Als je hier om 4 uur met iemand afspreekt, moet je dat begrijpen als "vanaf 4 uur".

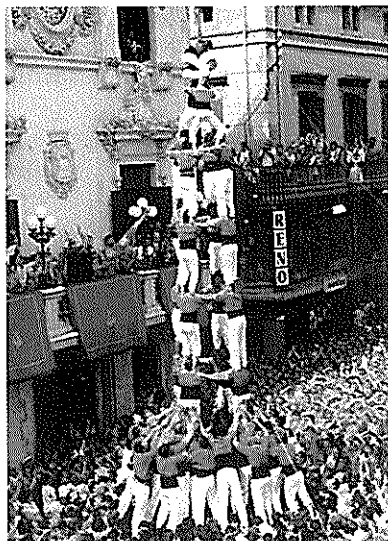
Het openbaar vervoer is in Barcelona-stad zéér punctueel en efficiënt, maar buiten Barcelona kom je nergens als je geen auto hebt. Bij ons om de hoek stopt een stadsbusje. Bij de halte hangt een bordje waar op staat dat de bus "elk uur" langskomt. Maar weet jij veel of je

nog 5 minuten moet wachten of 55 minuten?!

Iets dat ik hier erg mis zijn self service copywinkels. Nergens mag je zelf aanrrommelen, je moet je boel laten kopiëren en natuurlijk doet niemand het zoals jij wilt. Dus, beste ex-Haganummers, als iemand wil emigreren en ergens een gat in de markt zoekt...graag in de buurt van Igualada!

Ik kan wel merken dat mijn nederlands achteruit gaat. Dat merk ik als ik iets langs moet uitleggen of vertellen. Vooral met de zinsbouw krijg ik moeite. En in Nederland zeggen mensen mij dat ze iets raars aan mijn uitspraak horen. Ook gebeurt het wel dat ik catalaanse uitdrukkingen letterlijk in het nederlands vertaal. Bijvoorbeeld kan een kledingsstuk zó oud of vies zijn, dat er "paddestoelen aan beginnen te groeien"! Nee, ik heb geen heimwee naar Nederland. Ik vind het wel leuk om weer eens in Nederland te zijn, herinneringen op te halen en mijn familie te zien. En shoarma en patat eten, drop inslaan, nederlandse tijdschriften lezen, en kijken of de haagse tramtunnel al vordert. Maar heimwee...nee.

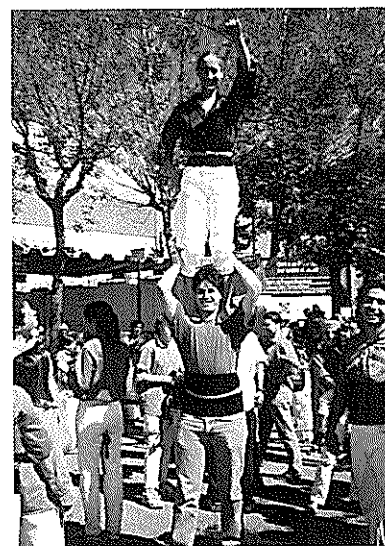
In Nederland vragen veel mensen mij hoe het leven bevalt in Spanje, en of ik nu de hele dag spaans spreek. Even iets rechtzetten: ik woon in Catalonië, en ik kan wel spaans, maar de taal die ik de hele dag spreek, is catalaans. Nee, dat is net zo min een dialect van het

'Castellers': deze menselijke toren heeft 9 verdiepingen!

spaans als het nederlands van het duits! Je hebt wel weer veel catalaanse dialecten, o.a. het Valenciaans, het plat-Barcelonees (stadsdialect), het centraal Catalaans, het boerse bergdialect, het Lleidataans, het Mallorcaans...

Jullie hebben vast wel gehoord van beroemde kunstenaars als Antoni Gaudí (architect), Salvador Dalí (schilder), Pau Casals (cellist), Josep Carreras (een van de "drie tenoren"), of Montserrat Caballé (sopraan). Hun land, Catalonië, heeft zijn eigen geschiedenis, taal en cultuur; het staat wat dat betreft helemaal los van Spanje. Flamenco, Sevillanas en stierenvechten zijn in Catalonië net zo vreemd als in Nederland buikdansen, wajangpoppen en countrymuziek. De mensen

Hier ben ik aan het oefenen, toen ik nog in de Castellersgroep van Igualada zat

zijn ook anders van karakter dan spanjaarden. Spanjaarden zijn uitgelatener en luidruchtiger dan catalanen, de catalanen zijn wat rustiger en bescheidener. Ook qua uiterlijk haal je de verschillen er zó uit: je ziet het vooral aan de kleding. Even over Spanje: het is een mooi land met een rijke cultuur, een fantastische keuken en hartelijke mensen. Laat dat wel even duidelijk zijn. De regering is vreselijk en corrupt (*), maar ik ben ervan overtuigd dat een land meer is dan alleen politiek en autoriteiten. Spanjaarden zijn niet beter of slechter dan catalanen. Alleen anders van karakter en mentaliteit, net als nederlanders anders zijn dan belgen of fransen. Catalonië heeft echt niets, maar dan ook niets te maken met Spanje.

De spaanse, overigens zéér rechtse regering (*) streeft naar één groot Spanje, en al pronken ze graag met het feit dat Spanje een meertalig land is (catalaans, galicisch, basckisch en spaans), de catalaanse taal raakt steeds meer beknelde. Zo kunnen de meeste oudere catalanen hun moedertaal niet schrijven, dat hebben ze in de tijd van Franco nooit geleerd op school. Tegenwoordig wordt het catalaans wel onderwezen, maar nu wil de spaanse regering het aantal uren spaans op de scholen verdubbelen. Wat ze willen is dat het spaans domineert.

In het Baskenland is de situatie vergelijkbaar met hier, nog erger zelfs. Ik kan me nog herinneren dat ik toen ik nog in Nederland woonde, als ik de naam Baskenland hoorde, meteen aan terroristen dacht. Maar basken zijn gewone mensen die gewone banen hebben en in gewone huizen wonen, en behalve dat ook de ETA verafschuwen. Ook zij zien hun taal en cultuur onderdrukt worden, net als hier in Catalonië, en ook zij hadden een politieke partij die voor onafhankelijkheid was (in Catalonië hebben we de ERC: Esquerra Republicana de Catalunya). Helaas is deze door Madrid opgeheven, onder het mom van "dat zijn terroristen". In de nederlandse kranten stond toen "politieke tak van ETA opgeheven". Alle informatie die naar buiten komt gaat

(*) Noot van de redactie: dit artikel dateert van voor de Spaanse verkiezingen van maart 2004.

nog 5 minuten moet wachten of 55 minuten?!

Iets dat ik hier erg mis zijn self service copywinkels. Nergens mag je zelf aanrrommelen, je moet je boel laten kopiëren en natuurlijk doet niemand het zoals jij wilt. Dus, beste ex-Haganummers, als iemand wil emigreren en ergens een gat in de markt zoekt...graag in de buurt van Iguualada!

Ik kan wel merken dat mijn nederlands achteruit gaat. Dat merk ik als ik iets langs moet uitleggen of vertellen. Vooral met de zinsbouw krijg ik moeite. En in Nederland zeggen mensen mij dat ze iets raars aan mijn uitspraak horen. Ook gebeurt het wel dat ik catalaanse uitdrukkingen letterlijk in het nederlands vertaal. Bijvoorbeeld kan een kledingsstuk zó oud of vies zijn, dat er "paddestoelen aan beginnen te groeien"! Nee, ik heb geen heimwee naar Nederland. Ik vind het wel leuk om weer eens in Nederland te zijn, herinneringen op te halen en mijn familie te zien. En shoarma en patat eten, drop inslaan, nederlandse tijdschriften lezen, en kijken of de haagse tramtunnel al vordert. Maar heimwee...nee.

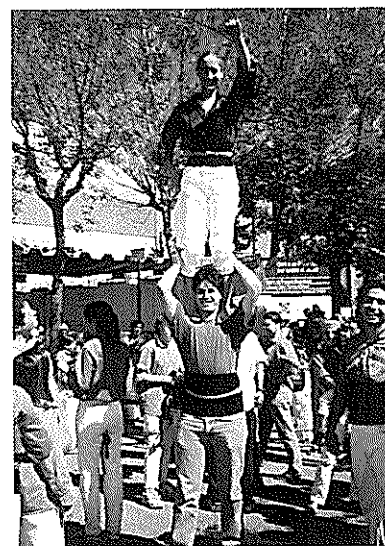
In Nederland vragen veel mensen mij hoe het leven bevalt in Spanje, en of ik nu de hele dag spaans spreek. Even iets rechtzetten: ik woon in Catalonië, en ik kan wel spaans, maar de taal die ik de hele dag spreek, is catalaans. Nee, dat is net zo min een dialect van het

'Castellers': deze menselijke toren heeft 9 verdiepingen!

spaans als het nederlands van het duits! Je hebt wel weer veel catalaanse dialecten, o.a. het Valenciaans, het plat-Barcelonees (stadsdialect), het centraal Catalaans, het boerse bergdialect, het Lleidataans, het Mallorcaans...

Jullie hebben vast wel gehoord van beroemde kunstenaars als Antoni Gaudí (architect), Salvador Dalí (schilder), Pau Casals (cellist), Josep Carreras (een van de "drie tenoren"), of Montserrat Caballé (sopraan). Hun land, Catalonië, heeft zijn eigen geschiedenis, taal en cultuur; het staat wat dat betreft helemaal los van Spanje. Flamenco, Sevillanas en stierenvechten zijn in Catalonië net zo vreemd als in Nederland buikdansen, wajangpoppen en countrymuziek. De mensen

Hier ben ik aan het oefenen, toen ik nog in de Castellersgroep van Iguualada zat

zijn ook anders van karakter dan spanjaarden. Spanjaarden zijn uitgelatener en luidruchtiger dan catalanen, de catalanen zijn wat rustiger en bescheidener. Ook qua uiterlijk haal je de verschillen er zó uit: je ziet het vooral aan de kleding. Even over Spanje: het is een mooi land met een rijke cultuur, een fantastische keuken en hartelijke mensen. Laat dat wel even duidelijk zijn. De regering is vreselijk en corrupt (*), maar ik ben ervan overtuigd dat een land meer is dan alleen politiek en autoriteiten. Spanjaarden zijn niet beter of slechter dan catalanen. Alleen anders van karakter en mentaliteit, net als nederlanders anders zijn dan belgen of fransen. Catalonië heeft echt niets, maar dan ook niets te maken met Spanje.

De spaanse, overigens zéér rechtse regering (*) streeft naar één groot Spanje, en al pronken ze graag met het feit dat Spanje een meertalig land is (catalaans, galicisch, baskisch en spaans), de catalaanse taal raakt steeds meer beknelde. Zo kunnen de meeste oudere catalanen hun moedertaal niet schrijven, dat hebben ze in de tijd van Franco nooit geleerd op school. Tegenwoordig wordt het catalaans wel onderwezen, maar nu wil de spaanse regering het aantal uren spaans op de scholen verdubbelen. Wat ze willen is dat het spaans domineert.

In het Baskenland is de situatie vergelijkbaar met hier, nog erger zelfs. Ik kan me nog herinneren dat ik toen ik nog in Nederland woonde, als ik de naam Baskenland hoorde, meteen aan terroristen dacht. Maar basken zijn gewone mensen die gewone banen hebben en in gewone huizen wonen, en behalve dat ook de ETA verafschuwen. Ook zij zien hun taal en cultuur onderdrukt worden, net als hier in Catalonië, en ook zij hadden een politieke partij die voor onafhankelijkheid was (in Catalonië hebben we de ERC: Esquerra Republicana de Catalunya). Helaas is deze door Madrid opgeheven, onder het mom van "dat zijn terroristen". In de nederlandse kranten stond toen "politieke tak van ETA opgeheven". Alle informatie die naar buiten komt gaat

(*) Noot van de redactie: dit artikel dateert van voor de Spaanse verkiezingen van maart 2004.

via Madrid, dus zij hebben vrij spel over hoe zij willen dat deze informatie overkomt. Jullie kunnen het je vast nog wel herinneren: ik heb het over Batasuna. Een tijdje later is er in het Baskenland weer een nationalistische partij opgericht. Deze partij is onmiddellijk verboden door Madrid.

Het hele jaar door zijn er hier in Catalonië verschillende feesten en tradities. In januari begint het al met Driekoningen. Dat is net zoiets als Sinterklaas in Nederland, een feest voor kinderen en ook voor de niet meer kinderen! Jammer dat Sinterklaas in Nederland niet meer zo intens wordt beleefd, want het is denk ik een van de mooiste nederlandse tradities! Ik vertel hier in Catalonië veel over. Iedereen moet hier vreselijk lachen als ik zeg dat Sinterklaas met een stoomboot uit Madrid komt! Driekoningen wordt gevierd op 6 januari, met net zoiets als pakjesavond op 5 januari. Op 1 januari gaan de kinderen met hun verlanglijstje naar Patge Faruk, dat is zeg maar de Hoofdpiet, want ook de drie koningen hebben hun knechtjes, de Patges. Op 5 januari komen de drie koningen aan (uit het oosten). Je hebt de witte koning, Melcior, met witte Patges, de blonde koning, Gaspar, met zijn blonde Patges, en de zwarte koning, Baltasar, met zijn zwarte Patges. De zwarte Patges zijn natuurlijk de duidelijke meerderheid! Ze maken een rondje door de stad of door het dorp, strooien niet met pepernoten maar

met snoepjes, en 's avonds komen de Patges bij de families langs, cadeautjes brengen. De volgende dag, 6 januari, is het een vrije dag voor iedereen, en op 7 januari op de scholen (want dan kunnen de kinderen volop genieten van hun nieuwe speelgoed!)

In februari-maart is het de tijd van de calçots, dat zijn een soort lente-uitjes, ze lijken een beetje op kleine preitjes. Die worden gegrild boven het vuur en gegeten met een sausje van amandelen, hazelnoten, peper-tjes, olijfolie en azijn. Het vergt enige handigheid om het eetbare gedeelte uit de verkoolde buitenbladen te trekken, maar het is heerlijk! Iedereen krijgt een slabbetje want je wordt er wel vies van! Elke zondag zo aan het einde van de winter is er wel ergens een "calçotada".

Met Setmana Santa (de heilige week, van Palmzondag tot en met Pasen) gaan veel mensen op vakantie. Dan gaat ongeveer heel Barcelona naar de Pyreneeën. Met Pasen wordt de Mona gegeten, dat is geen yoghurttoetje maar paasgebak. Het is een taart met chocoladefiguurtjes erop. Er worden heuse kunststukken van gemaakt. Je kunt ze kant en klaar kopen, of bestellen naar je eigen smaak. Traditioneel wordt de Mona de Pasqua gegeven door peetouders aan hun petekinderen.

Op 23 april is het Sant Jordi, de dag van de geliefden. Sant Jordi is de beschermheilige van Catalonië. Het is geen vrije dag want er wordt gewoon gewerkt, maar wel een specia-

le dag. Het is ook de jaarlijkse boekendag. Volgens de traditie geven de mannen een roos aan hun geliefde, van wie zij op hun beurt een boek krijgen. Sant Jordi is echt een dag dat je je blij voelt: het is weer langer licht, warmer weer, de zomer komt er weer aan...Overal op straat staan stalletjes met catalaanse vlaggen, waar je rozen en boeken kan kopen. Op straat worden Sardanes gedanst, de populaire catalaanse dans.

Op 24 juni is het de dag van Sant Joan. Op de avond daarvoor is er overal vuurwerk; wat veel gedaan wordt zijn "correfocs": dat zijn groepen duiveltjes die vorken dragen met daaraan ronddraaiend en fluitend vuurwerk, waarbij ze dansen op de maat van de muziek van de trommelaars. De mensen die erop gekleed zijn (met lange mouwen en strooien hoed op), dansen met de duiveltjes onder het vuur; anderen bekijken het spektakel van een afstandje. Daarna wordt er volop ge-feest tot in de kleine uurtjes. Met Sant Joan begint de zomervakantie (voor degenen die in het onderwijs zitten), en het is de kortste nacht van het jaar. Afgelopen Sant Joan zijn we met een heel stel vrienden naar Menorca gegaan, met de boot. Sant Joan in Menorca is een hele belevenis. Een van de belangrijkste actes is op de namiddag van 23 juni. Het hele Plaça des Born (plein) in Ciutadella staat bomvol met mensen. Door de mensenmassa lopen paarden met feestelijk aangeklede ruiters. Aan een kant van het plein zit een band die traditionele muziek

speelt. Op het ritme van de muziek maken de ruiters met hun paarden rondes over het plein (ja, ja, dwars door de massa heen). En op de maat laten ze de paarden steigeren. Komt er een paard op je af, dan moet je wel uitkijken! Maar dan word je vanzelf door de hele massa opzij geduwd. De Pomada vloeit rijkelijk. Pomada betekent zelf, maar het is een drankje: gin met citroenschwepes. Je bestelt niet een glaasje Pomada, maar een plastic anderhalve literfles vol, uit de vrieskist, half-bevroren. Daar krijg je een stuk of wat kleine plastic glaasjes bij, en dan kan je met z'n allen weer even vooruit.

In de zomermaanden is het altijd wel ergens Festa Major. Oorspronkelijk werd er dan een oogst gevierd ofzo. Tegenwoordig is het gewoon een goede reden om eens lekker een paar dagen uit je dak te gaan! Er wordt van alles georganiseerd, er is voor ieder wat wils. In Igualada is het Festa Major van ongeveer 19 tot 26 augustus, want op 24 augustus is het Sant Bartomeu, de beschermheilige van de stad. Een van de vele dingen die in Igualada georganiseerd worden is het Vijf Pleinen Feest. Dan zijn er verschillende soorten muziek op vijf pleinen in de stad. Er is onder andere een plein met Patxangamuziek. Daar vind je om half drie 's nachts nog mensen van in de zestig dansen en het naar hun zin hebben!

Op een van de dagen van de Festa Major is er altijd een voorstelling van de "Castellers": dat zijn groe-

Hier sta ik bij het reuzenpaar van Calaf, het geboortedorp van Jordi.

pen die menselijke torens bouwen tot wel negen hoog! Ik heb ook een tijdje in zo'n groep gezeten, ik klom toen op de derde etage: dat is best hoog, hoor!

Iets anders typisch catalaans zijn de reuzen. Elke stad of dorp heeft wel één of meer paren reuzen (mannetje en vrouwtje). Dat zijn poppen van zo'n vier meter hoog die gedragen worden door sterke mannen die er dansjes mee maken. Dat is heel mooi om te zien, vooral als de gemeente voor hun Festa Major reuzen van omringende dorpen en steden uitnodigt. Dan krijg je een hele reuzenbijeenkomst!

Behalve dat zijn er met Festa Major ook volop verhaaltjes voor kinderen, correfocs als met Sant Joan, theaterstukken, vuurwerk, traditionele dansen, optochten, concerten,

etc., etc., etc....

In de herfst is het paddestoelentijd. Mensen gaan dan in alle vroegte het bos in paddestoelen zoeken, om die dan te verwerken in vleesrecepten, of gewoon zó, uit de koekepan met een beetje zout, olijfolie, knoflook en peterselie.

Eind oktober is de Castanyada: dan eten we kastanjes en panallets, dat is een zoetigheidje van marsepein. Wij maken ze bijna elk jaar zelf, van amandelen, suiker, anijslikeur, ei en pijnboompitten.

Kerstmis is ook hier een familiefeest, net als in Nederland. Elk jaar gaan we het bos in om mos te zoeken om een kerststalletje te maken. Er zijn ook concoursen en exposities van kerststalletjes, ook in levenden lijve, als een soort toneelstuk. Een typisch catalaans figuurtje dat je in elk kerststalletje vindt is dat van de Caganer (de Schijter). Dat is een boertje dat gehurkt zit te kakken, met een drol eronder! Die vind je natuurlijk nooit in de levende kerststallen die in de dorpen als theater worden opgevoerd.

Op Kerstavond gaan mensen vaak uit. Velen gaan naar de nachtmis. Ik ben één keer naar de nachtmis op Montserrat geweest. Die duurde van 12 uur 's nachts tot half vier! Daarna gaan de mensen thuis nog wat eten, of een kroeg in. Op 25 december wordt in familiekring gegeten, maar na het eten, in de namiddag, zijn velen op straat, omdat ze hebben afgesproken met anderen om ergens koffie te drinken of naar de film te gaan. Of om zomaar een

ommetje te maken, kijken of ze nog een bekende tegenkomen... In Nederland is het met Kerst uitgestorven op straat, maar dit heeft natuurlijk veel met het weer te maken. Oud-en-Nieuw is hier een feest om met vrienden te vieren. Op oudejaarsavond beginnen we met een etentje met de hele groep om een uur of tien. Tegen kwart voor twaalf zijn we klaar met eten, en dan krijgt iedereen een zakje met twaalf druiven. De Oud-en-Nieuwtraditie is dat je om twaalf uur bij elke klokslag een druif moet opeten, maar dat lukt de meesten niet; na de twaalfde zit iedereen met z'n mond vol! Sommigen (zoals ik) spelen vals en halen van te voren de pitten eruit! Onze vriendenkring is iets heel speciaals. In mijn studententijd ging ik

alleen maar met musici om, want dat waren de enige mensen die ik zag. Dat was ook heel leuk hoor! Maar deze kring is net als een familie, en met heel verschillende mensen. Zij hebben mij erg geholpen toen ik nog maar net in Catalonië was, naast natuurlijk mijn schoonfamilie, en daarom heeft het me helemaal geen moeite gekost om te integreren.

Nee, mij krijgt niemand hier weg. Dit is mijn land. Mensen vragen weleens: "Hoe voel je je nou: nederlandse, hongaarse of spaanse?" Dan zeg ik: "Jo? Jo sóc catalana!" (Ik ben catalaanse!)

Gabi van Reeken, eindexamenjaar 1990

Docenten aan het woord....

De docenten aan het Gymnasium Haganum nu: wie zijn het? Wat doen ze? Is het onderwijs van nu nog even voortreffelijk als 'toen'? Aan het woord in dit nummer de heer Gé Vaartjes, docent Nederlands aan het Gymnasium Haganum sinds 1993. Naast het lesgeven bovendien vertrouwenspersoon, organisator en begeleider van theaterbezoek en filmavonden en begeleider van 'de Spec'.

Gé Vaartjes

'De biografie: gevecht tegen de vergankelijkheid'

Het was een vrij beperkte keuze waar een afgestudeerd neerlandicus

zo'n dikke twintig jaar geleden voor stond: óf je werd wetenschapper, óf je werd leraar Nederlands. Een enkeling kwam terecht in de wereld van de journalistiek of de uitgeverij, maar dat waren toch eigenlijk wel uitzonderingen. Velen overigens kozen een beroep dat niets meer met de afgesloten studie te maken had, omdat de mogelijkheden in de we-

tenschappelijke wereld beperkt waren en, vooral, omdat het leraarschap niet lokte.

Dat laatste was bij mij wél het geval. Mijn stageperiode op een scholengemeenschap mondde nog tijdens mijn studie uit in een vervanging van een jaar, en daarna wist ik definitief wat ik wilde. Dat ik jarenlang tegen ieder die het maar horen wilde geroepen had: "Nee, nooit het onderwijs in!" wilde ik het liefst ontkennen.

Niettemin vond ik het belangrijk ook op een andere wijze met mijn vak bezig te zijn. Vanaf het begin heb ik het lesgeven dan ook gecombineerd met onderzoek, schrijven en publiceren: artikelen over schrijvers en hun werk, recensies, twee maal een scenario voor een televisieportret. Het waren rommelige, maar vooral gevarieerde jaren, waarin ik lichtzinnig- onbekommerd om pensioenopbouw het ene jaar 29, het andere jaar 18 lesuren gaf. Het enige uitgangspunt was: bezig zijn met veel verschillende zaken.

Vanaf 1993, het jaar waarin ik begon met doceren aan het Haganum, verlegde ik de bakens toch in de richting van onderzoek. Mede door een redacteurschap van het tijdschrift *Biografie Bulletin* was ik steeds heviger geïnteresseerd geraakt in de biografie als genre, en dan vooral de *schrijversbiografie*. Het zou vanaf toen een gecombineerd "beroep" worden: docent én biograaf.

Herman de Man

De redenen om een biografie over een schrijver te maken, lijken voor de hand te liggen: je hebt belangstelling, ja zelfs een zekere waardering voor het werk van die auteur, en daarin ligt dé motivatie om zijn levensverhaal op te tekenen. De trouwdheid met zijn werk leidt tot de drang zijn biografie te willen schrijven. Zo is het doorgaans. Het kan echter ook anders.

Mijn in 1999 verschenen biografie over Herman de Man (1898-1946), voor velen nog steeds de auteur van dat ene boek: *Het wassende water*, is geschreven zonder grote betrokkenheid van mij bij zijn werk. Ik heb wel bewondering voor het een en ander in zijn oeuvre, maar zijn werk 'als zodanig' heeft niet mijn grootste belangstelling.

Met De Man kwam ik inhoudelijk in aanraking toen ik in opdracht van de NCRV in het Letterkundig Museum onderzoek naar hem deed voor een televisieportret, dat uitgezonden is in 1986. Zijn werk fascineerde mij toen al niet, maar zijn leven des te meer, gevoed door honderden boeiende brieven waarin ik toen inzage kreeg. Een joods jongetje dat begin 1900 onder meer als mollenvanger zijn draai moest zien te vinden op het calvinistische Hollandse platteland. Een zwerver, anarchist, socialist, dienstweigeraar en als zodanig gevangene in Fort Spijkerboor. Een

katholieke 'bekeerling', die met zijn intelligente joodse vrouw een groot gezin kreeg dat volledig katholiek werd opgevoed. Een dwarsligger, querulant, manische veelschrijver die af en toe geniale passages op papier wist te zetten. Een onmogelijke echtgenoot en vader, die in 1942 vrouw en vijf kinderen in Auschwitz moest verliezen. Idealistisch medewerker bij Radio Oranje. Rechtvaardige omroeper van de Curaçaose 'Curom'-radio-omroep, die de hoon van de Shell-employés over zich heen kreeg toen hij op de radio het papiaments invoerde. Verbitterd schrijver na 1945, die de literatuur de rug toekeerde en in 1946 bij een vliegtuigramp op Schiphol om het leven kwam.

Een bijzonder spannend leven, uitdagend genoeg om er een biografie over te schrijven, ongeacht de kwaliteit die ik het werk van De Man toedichtte. Maar ook: mede door zijn vaak pijnlijke rol als echtgenoot en vader een uiterst precair onderwerp voor de enige dochter die de oorlog overleefd had en al jaren in Denemarken woonde. Ik trof in de brieven in het Letterkundig Museum zoveel navrants aan, dat ik dacht: dit kun je die dochter, met al haar oorlogsleed, niet aandoen.

Tweederangsschrijver

Door mijn onderzoek kreeg ik contact met dochter Marietje, met wie ik al spoedig op vertrouwelijke voet kwam te staan. Tijdens een logeer-

partij van mij bij haar in het Deense Lyngby zei ze ineens: 'Nu weet je zoveel over mijn vader, waarom schrijf je geen biografie over hem?' Toen ik voorzichtig raakte aan alles wat voor haar pijnlijk kon zijn, reageerde ze gedecideerd: 'Dat weet ik toch allang! En feiten zijn feiten.' Zo werd de basis voor mijn De Man-biografie onverwacht in een Deense keuken gelegd. In de biografie zoals die er uiteindelijk kwam, heb ik uiteraard het werk van De Man behandeld, geanalyseerd en in relatie tot deze auteur gebracht - dat móet in een schrijversbiografie. Maar de grootste uitdaging lag toch in het reconstrueren van dat verscheurde leven. Het onderzoek naar de bijzonder gecompliceerde Herman de Man en al zijn capriolen betekende voor mij enkele jaren spannend avontuur. In mijn voorwoord noteerde ik overigens zonder terughoudendheid dat niet het werk, maar het leven voor mij de reden was geweest om dit boek te schrijven. Voor sommigen is dit een aanvechtbaar uitgangspunt: heeft een biografie over een 'tweederangs schrijver' wel bestaansrecht? Ik vind van wel - ook de figuren van het tweede plan maken deel uit van onze literatuurgeschiedenis, nog afgezien van de kwaliteit van hun levensverhaal 'op zichzelf'. Een tweederangsschrijver kan, in biografisch opzicht, een eersterangsleven geleid hebben. Hedwig Speliers, onder meer biograaf van Stijn Streuvels, schreef in dit verband over mijn De Man-biografie:

‘Een zo omvangrijke biografie over een literaat van tweede garnituur wijst bovendien op een vorm van volwassenheid en luxe, die we voorheen alleen maar kenden in het Franse en Engelse taalgebied. In een goede biografische traditie moet plaats zijn voor al wie ‘de pen probeert’ en de caleidoscoop der letteren heeft verrijkt.’ (*Biografie Bulletin* 10 (2000), nr.1, p.38)

Top Naeff

Na Herman de Man ging ik mij opnieuw bezighouden met een auteur die - tegenwoordig - niet tot de top van de Nederlandse literaire Olympus wordt gerekend: Top Naeff (1878-1953). Ook zij kwam bij toeval op mijn pad. De thans geheel onbekende schrijver-dichter Hans Edinga (1918-1980) werkte eind jaren zeventig aan een biografie over Naeff, maar zijn plotselinge dood maakte een einde aan dit project. Ik was bevriend met Edinga en niet lang na zijn overlijden vroeg zijn weduwe mij of ik na het beëindigen van mijn studie Nederlands het onvoltooide boek van haar man wilde afmaken ‘in zijn geest’. In alle naïviteit beloofde ik, een onbenul op biografisch terrein, inderdaad menend dat ik dat wel kon, een biografie te schrijven ‘in de geest van Hans Edinga’. Al spoedig echter kwam ik tot het inzicht dat dit onmogelijk was. Als ik al een biografie over Top Naeff zou schrijven, dan kon dat alleen maar *mijn* bio-

grafie worden. Daarnaast was ik niet hevig gemotiveerd voor het onderwerp. Top Naeff was tijdens mijn middelbare school-periode nauwelijks aan bod gekomen - ‘damesromans’ - en mijn studie jaren in Leiden hadden daar weinig aan veranderd. Ik wist eigenlijk alleen maar dat ze *School-Idyllen* geschreven had in 1900, een voor die tijd vernieuwend meisjesboek, waar ook decennia later nog veel vrouwen geïnteresseerd en met weemoed over spraken. En een boek genaamd *Letje*, dat mij alleen al door de titel niet al te zeer uitnodigde het te gaan lezen. Ik heb de weduwe van Hans Edinga op de hoogte gebracht van mijn aarzelingen en zij onthief me van mijn belofte. Door dit alles was ik echter toch wel nieuwsgierig geworden. Edinga moest iets in Naeff gezien hebben, maar wat? Ik ging mij een beetje verdiepen in haar werk en leven en raakte gaandeweg gefascineerd. Ik las korte verhalen in een prachtige stijl. Haar thematiek van fundamentele menselijke eenzaamheid trof mij. En ik was vooral onder de indruk van haar honderden bevoegen theaterkritieken, die niet alleen een grote kennis van en liefde voor het toneel uitdroegen, maar ook acteurs en voorstellingen uit een ver verleden opnieuw tot leven wekten. Mijn belangstelling voor Top Naeff was er nu, en leidde in 1988 tot een geannoteerde herdruk van haar boek met herinneringen *Zo was het ongeveer*. Zo groeide ik langzaam, na een intensief intermezzo voor het levensverhaal van

Herman de Man, naar een biografie over Top Naeff, die mij laat reizen in de eerste decennia van de vorige eeuw. Een boeiende periode, met in haar literaire periferie uiteenlopende auteurs als Louis Couperus, Arthur van Schendel, Frederik van Eeden, Martinus Nijhoff en F. Bordewijk. Ook de intrigerende tijd van de *Forum*-generatie, die onder meer streed tegen een hele horde ‘dames’-auteurs, komt aan bod. Menno ter Braak was overigens onder de indruk van de ‘superieure ironie’ van Top Naeff - en terecht, vind ik. Juist die ironie maakt grote delen van haar oeuvre ook nu nog zeer genietbaar - maar wie weet dat nog? En wie herkent het nog in deze tijd, waarin de subtiële ironie van Simon Carmiggelt al door velen niet meer ‘aangevoeld’ wordt?

Godfried Bomans

Godfried Bomans kwam op zijn eigen wijze op mijn pad: charmant-streng. In het laatste stadium van mijn werk aan de De Man-biografie, vroeg Michel van der Plas mij in een brief: ‘Wat ga je hierna doen? Is Bomans niets voor je?’ Mijn hoofd zat nog vol De Man en taalde niet naar al een nieuw onderwerp. Bovendien: wat ‘had’ ik met Bomans? Ja, als voormalig katholiek had ik natuurlijk wel heel veel van hem gelezen, en indertijd niet zonder genoegen, maar een bijzondere belangstelling? En trouwens, er was toch al zo veel over hem ge-

schreven? Men wist zo langzamerhand nu toch wel alles over hem? En was er ook niet een Bomans-genootschap, dat elke komma van hem koesterde en kende? Ik vond de suggestie van Michel van der Plas weinig stimulerend en reageerde enigszins vooruitschuiverig op zijn vraag. Toen de De Man-biografie verschenen was, werd ik, zoals dat gaat, geregeld gevraagd lezingen over dat boek te houden. Tijdens een van die gelegenheden werd ik bij het vragen- en discussierondje geconfronteerd met een heer en dame op de voorste rij, die nogal gretig pittige vragen stelden. Die hadden vooral betrekking op de aanpak van de biografie. Hoe ga je met pijnlijke kwesties om? Moet een biografie *alles* bevatten, ook als nog levenden daarmee gekwetst kunnen worden? Zoudt u uw boek geschreven hebben als de familie van De Man u in bepaalde zaken géén inzage zou hebben gegeven. Ik meldde dat ik het boek niet geschreven zou hebben als mij onderweg dingen ‘verboden’ waren. Dan wordt het geen eerlijke biografie, stelde ik. Later werd mij, opnieuw door een brief van Michel van der Plas, duidelijk dat ik die avond onwetend in een soort sollicitatieprocedure was beland. De heer bleek Jan Coen Bangert te zijn, zaakwaarnemer indertijd van Godfried Bomans en na diens dood nog steeds van weduwe Pietsie. Hij was vergezeld door Bomans-kenner Annemarie Feilzer. Er volgden intensieve gesprekken met Van der Plas, biograaf van de

jonge Bomans, en met Bangert en Feilzer. De laatsten waren al langer op zoek naar een Bomans-biograaf, mede omdat er nu nog vele ooggetuigen in leven zijn die voor een biograaf van groot belang kunnen zijn. In de lange gesprekken passeerde alles de revue: de beeldvorming rond Bomans, de 'onthullingen' over zijn privé-leven, de aanwezigheid van een weduwe en dochter, zijn gecompliceerde karakter dat het moeilijk voor een biograaf kan maken werkelijkheid en fantasie te scheiden. Een en ander resulteerde uiteindelijk in een drie uur durend gesprek met mevrouw Bomans, die begrijpelijkerwijs wilde weten wie zich mogelijk zou gaan verdiepen in het leven van haar man - én dus ook in het hare. Tijdens dat gesprek ging, populair gezegd, het licht op groen. We waren toen anderhalf jaar verder.

Er ging een persbericht uit over de toekomstige biografie en sindsdien sta ik te boek als 'Bomans-biograaf'. Ik vind dat geen oneervolle titel, maar toch ook wel vaak wat gênant en frustrerend. Nog voor ik daadwerkelijk iets wezenlijks aan Bomans-onderzoek heb gedaan, richt veler aandacht zich op dit project. Lezingen, interviews - steeds weer: Bomans. Met al dit goedbedoelde tumult is het soms moeilijk om motivatie en plezier bij Top Naeff te behouden. Want ja, dat is momenteel toch mijn hoofdproject.

Drie biografie-onderwerpen, alle drie, op geheel verschillende wijze,

op mijn pad gekomen. De gedachte aan een biograaf tegen wil en dank dringt zich hier bij op - maar is even onjuist als het idee dat de publieke omroep alléén maar pulp brengt.

Geen spannender, afwisselender, ontroerender, schokkender, geestiger, enthousiasmerender werk dan biograferen! Het is meer dan fascinerend een voorbij leven op te sporen, te reconstrueren, te analyseren en te beschrijven - om het zo, na jaren, te reanimeren. Geen groter vreugde dan de vreugde van de vondst. En bij het speuren naar die lokkende dode raak je automatisch verzeild in zijn of haar tijd. Want dat staat voor mij vast: geen biografie zonder de hoofdpersoon in een maatschappelijke, sociale, politieke en culturele context.

Bij Godfried Bomans kan ik mijn hart in dit opzicht zeker ophalen. De hele periode van de verzuiling speelt een rol, het katholicisme, de maatschappelijke en culturele ommekeer in de jaren zestig - en dat alles gekoppeld aan Bomans, die daar hoe dan ook bij betrokken was. Opmerkelijk is in ieder geval dat hij met zijn televisieoptredens de zuilen doorkruiste en niet alleen 'zijn' katholieke achterban aansprak. Een mooi 'item' voor een biograaf! Het lijkt mij boeiend werk om straks Bomans te relateren aan zijn tijd, waarin hij, romanticus, eigenlijk helemaal niet paste, maar waar hij van de andere kant toch, onder meer via zijn columns, met beide benen in stond.

Een biografie geeft niet alleen de

geschiedenis van 'de held', maar evenzeer een algemener tijdsbeeld. Bij Herman de Man gold dat met name voor de sfeer in Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog, gekoppeld aan zijn dienstweigering. De bloei van het katholicisme in het interbellum, gekoppeld aan zijn 'beking'. De opkomst van het antisemitisme in de jaren dertig, verbonden met zijn joodse achtergrond - en culminerend in de Tweede Wereldoorlog, die zijn gezin vernietigde. Een biografie vertelt niet alleen iets over de gebiografeerde, maar voegt ook iets toe aan de 'grote' geschiedenis, al zijn het maar enkele onbekende 'illustraties' in de vorm van sfeer- en tijdsbeelden. In de biografie over Top Naeff zal een brok Nederlandse theatergeschiedenis levend worden. Er is weinig bewaard uit begin 1900. Wat foto's, programmaboekjes, recensies. Geluidsbanden zijn er niet of nauwelijks, laat staan filmmateriaal. Wat toen in de schouwburgen werd opgevoerd, is met de tijd vergleden. Door Top Naeffs vaak zeer expressieve formuleringen over de stukken die zij zag, ben ik in staat verdampende dode acteurs éven levend te maken - en daarnaast wat paragraafjes aan onze theatergeschiedenis toe te voegen.

De onderzoeksfase is voor mij de boeiendste. Spitten in openbare en - liefst - particuliere archieven en collecties, toevallige vondsten doen, locaties bekijken om *couleur locale* te kunnen creëren en: informanten

spreken. De validiteit van doorvertelde herinneringen blijft een discutabel iets, maar toch: gesprekken met ooggetuigen van het leven van de gebiografeerde weten altijd iets op te roepen van de sfeer rond hem of haar. Je held wordt er soms haast tastbaar door. Gelukkig leefden er in de tijd dat ik aan Herman de Man werkte nog aardig wat mensen die hem gekend hadden. De belangrijkste 'getuige' was natuurlijk zijn dochter Marietje. Hoe subjectief haar verhalen ook waren, in het kader van het hele onderzoek had ik ze niet kunnen missen. Onderweg ontwikkel je als biograaf toch een soort antenne die het wezenlijke opvangt en zaken van minder belang laat vervliegen. Hoe meer je van je onderwerp weet, hoe strikter je kunt en durft te schiften.

Bij Top Naeff ervaar ik het als een groot gemis dat er bijna niemand is die haar persoonlijk heeft gekend. Naaste familieleden had zij niet, en zij bleef kinderloos. Haar 'directe omgeving' is dus zeer beperkt. Gelukkig is haar stem bewaard gebleven, in het Omroeparchief in Hilversum. Die ken ik nu, en met haar wat lijzige, licht-ironische intonatie in mijn hoofd lees ik nu haar brieven, waarin sommige zinnen nu extra betekenis krijgen.

Over Godfried Bomans mag ik niet klagen. Hij stierf jong en, om het maar enigszins cru uit te drukken, het voordeel daarvan is dat er nu nog tal van mensen uit zijn omgeving aanspreekbaar zijn. Aan informanten geen gebrek - al dienen ook

hier de subjectiviteit en de aanvechtbare status van 'de herinnering' niet vergeten te worden. Als belangrijkste getuige zie ik zijn vrouw Pietsie, die na zijn dood consequent onzichtbaar is geweest, maar die nu in gesprekken het verleden laat herleven.

Aan beeld en geluid bij Bomans overigens geen gebrek. Zijn televisie- en radio-optredens waren talrijk en heel veel daarvan bleef gelukkig bewaard. Onmisbaar materiaal voor een biograaf die ook juist de 'entertainmentkant' van zijn hoofdpersoon, die toch vooral als 'schrijver' getypeerd wordt, wil behandelen.

Maar na dat intensieve onderzoek met zijn vaak verrassende resultaten komt de zwaarste klus: het schrijven zelf. Dat is overwegend simpelweg: hard werken. De ene dag levert dat een tevreden glimlach bij herlezing van het eigen werk op, de andere keer de neiging alles maar te 'deleten'. Een extra pittig karwei is het invullen van de noten, die nu eenmaal in een serieuze biografie niet mogen ontbreken, noten met bronvermelding en achtergrondinformatie. Soms ben je uren bezig om één simpel nootje te vullen, bijvoorbeeld met geboorte- en sterfjaar van een nogal obscuur persoon.

Herman de Man schreef in zijn roman *De koets* over het lot van de mens: 'Wij gaan voorbij'. In deze simpele zin is alle weemoed om verdwenen mensen, niet ingeloste verlangens en verloren intimiteit samengebald. Niets blijft, alles veran-

dert - een banaal cliché en tevens een levensessentie. Alles gaat voorbij, wij gaan voorbij.

Het schrijven van een biografie is een krampachtig gevecht tegen deze levenswet, die uiteindelijk triomfeert. Een biograaf dient daarom zijn werk met voldoening maar ook met het nodige relativisme te beschouwen. Hij denkt dat hij een voorbij leven kan reanimeren en hoopt op de vreugde van hen die om de dode getreurd hebben en op de verwondering van hen die de dode niet gekend hebben. De dode herleeft - totdat ook diens biografie niet meer gelezen zal worden en hij opnieuw begraven ligt tussen twee kafoten.

De biograaf is de meester der illusie, vanuit zijn eigen menselijk tekort. Hij wil het voorbije vasthouden waar het hem in het dagelijks leven onmogelijk is de eigen vergankelijkheid een halt toe te roepen. De biograaf schept orde in anderen, bestaan, waar hij in zijn eigen leven niet bij machte is betekenis te zien in alles wat het toeval over hem uitstort.

De biograaf tracht de figuur over wie hij schrijft te kennen, te peilen en te doorgronden, terwijl om hem heen nog steeds iedere dode zijn geheimen - en niet de minste - meeneemt in zijn graf.

We 'kennen' Godfried Bomans - en aan dat 'algemeen bekende beeld' tracht ik, als biograaf, het nodige toe te voegen en te corrigeren. Ondanks alles echter kan het beeld dat ik van

hem ga schetsen niet meer dan een benadering inhouden, afhankelijk van wat er nog te vinden is, en vooral dus: van wat er allemaal verloren ging en nooit uitgesproken of erkend werd. Een biograaf moet leven met de gedachte dat de gebiogra-

feerde postuum glimlacht om alle over hem gedebiteerde 'waarheden'.

De kern van deze bijdrage is gebaseerd op het gelijknamige artikel in Vestdijkkroniek 102, 2003.

Oost, west, waar is het best?

'Andra moi ennepe, Mousa...' Ja, ik zal inderdaad haar hulp hard nodig hebben nu ik me heb laten overhalen een relaas van mijn leven te schrijven. Na een verblijf van bijna een halve eeuw in Canada, waar ik zelden of nooit Nederlands hoorde, sprak, las of schreef valt het me niet gemakkelijk me in die taal uit te drukken. Bovendien is zij heel wat veranderd in de loop der jaren, maar dat is een goed onderwerp voor een ander artikel.

Het is pas een jaar geleden dat ik van het bestaan van Socialiter op de hoogte kwam. Ik kreeg plotseling de opwelling mijn computer 'Gymnasium Haganum' te laten opzoeken en van het een kwam het ander. Daarom dan nu maar terug naar

September 1944

Weinig wisten we wat de volgende maanden zouden brengen. Voor mij was mijn intrede op het gymnasium hét evenement van het jaar. Mej. Van der Toolen herinner ik me heel goed, want Latijn was natuurlijk het meest symbolisch van mijn nieuwe school. Het duurde echter niet lang voordat de narigheden van die winter begonnen: geen elektriciteit, geen gas, geen kolen, geen trams, geen fietsbanden, bijna geen voedsel enz. Gedurende weken zo niet maanden kwam ik te voet van Rijswijk naar de Laan van Meerdervoort, totdat het gebouw sloot wegens gebrek aan brandstof. We vonden tijdelijk onderdak in een andere school, in Voorburg als ik me goed herinner, maar ook hier zaten we met onze overjassen aan in de banken! Uiteindelijk was het niet meer te doen en de een na de ander bleef weg van school. In januari 1945 gelukte het mij om samen met een aantal andere kinderen, mijn jongere zusje en een volwassen begeleidster naar Groningen te vertrekken waar mijn vader kennissen had. Die wisten natuurlijk niet eens dat we kwamen, maar gelukkig vonden ze het niet al te erg dat we onze stamkaarten "vergeten" hadden (die zorgden ervoor dat de rest van mijn familie in Den Haag iets meer te eten had). We bleven daar tot het eind van de oorlog en toen ik in mei weer thuis kwam, was er nog net tijd om de onderbroken lessen te hernemen.

Na de vakantie begon het onderwijs serieus! Ik zie in mijn oude rapport dat we blijkbaar Duitse les kregen in het eerste jaar (maar geen Engels of Frans), in het tweede jaar kregen we naast Grieks en Latijn ook Nederlands, Engels en Frans, maar geen

Duits (dat kwam pas weer op het rooster in de derde klas). Ik heb het later nooit meer gehaald, maar mijn eindcijfer voor Grieks dat jaar was een 9. De andere cijfers waren ook goed en ik kreeg daarom een prijs uitgereikt. Helaas was ik nauwelijks een week in 3A toen we betrappt werden na een rookexcursie buiten de poort. Rector Vollebregt verklaarde uiterst teleurgesteld in mij te zijn en hij stuurde me naar huis met een kanjerwerk van Latijnse vertaling. Toen het klaar was, na een week of drie, moest ik in zijn kamer bewijzen dat ik inderdaad de hele tekst had vertaald en hij deed steekproeven!

De volgende jaren gingen hun gangetje. Met een paar jaargenoten ben ik in de zomer van 1948 naar Frankrijk gaan liften. Het was de Middellandse Zee of sterven! We hebben het inderdaad gehaald en het is toen dat ik de smaak van de Midi te pakken heb gekregen. Het jaar daarop ging ik met een andere vriend, Jan Montfoort (ik geloof dat hij later schermkampioen geworden is), naar Menton, uiteraard weer met de duim omhoog. Er was niet veel verkeer in die dagen en het duurde zo'n dag of tien voor we ons doel bereikten. Onderstaande foto is genomen in Monaco. Het was 1949 en wat waren we jong...

Robert de Krieger (links) en Jan van Montfoort, 1949'

Door toedoen van Aart Steffelaar, Serein Pfeiffer (die tragisch aan zijn einde gekomen is) en anderen was ik in de jazzwereld terechtgekomen. Ik speelde in een orkest en elke zaterdag was het thé dansant met het Dutch Swing College in Gaillard op... de Laan van Meerdervoort. Zoals Roefie Hueting eens zei: 'Het Gymnasium Haganum was zeer conservatief en jazz-muziek,

dat deed men niet!' Toch herinner ik me een schoolexcursie naar K & W toen Duke Ellington daar kwam met zijn orkest.

Juni 1950

Eindexamen. Alle 42 kandidaten slaagden (dat weet ik van een oud krantenknipsel), maar er zijn veel namen waar ik geen gezicht meer aan kan verbinden. Wel Hans van Berne, met wie ik samen had zitten stomen in de weken voor het examen, en ook Kees(je) Groenewegen, Tecla Heyting, Arie Koster (de enige overblijvende klasgenoot van het eerste jaar), Jan Serlie (waarover later meer) en nog enkele anderen.

Het was pas toen ik mijn eindexamen op zak had dat ik gewaar werd dat ik niet naar

Leiden zou gaan om medicijnen te studeren. Het geld was er eenvoudig niet. Het werd een sombere tijd. In het begin was die geforceerde vakantie nog wel uit te houden en speelde ik geregeld in ons New Orleans stijl orkest. Maar na een paar maanden begon het te vervelen en al mijn pogingen om een baan te vinden bleven zonder resultaat. Men wilde niemand die nog in dienst moest en mijn diploma had geen waarde in de ogen van al die personeelscheefs. Uiteindelijk kreeg ik toch een "positie" bij de Amsterdamse Bank op de Vijverberg. Het salaris was 80 gulden per maand, maar het ergste was de schade aan mijn eigenwaarde. Ik zonk in een depressie die duurde tot dat ik aan het eind van dat jaar aangenomen werd bij de Holland-Amerika Lijn, als Assistent Purser. Mijn geluk kende geen grenzen, maar de depressie had zijn werk gedaan en vlak voor Kerstmis belandde ik in een ziekenhuis in Laren met een maagzweer. Operatie (doen ze tegenwoordig niet meer), moeilijke herstelling maar tenslotte was het zo ver: op 18 januari verliet de Nieuw Amsterdam de kade en was ik op weg naar Amerika.

En niet alleen de Verenigde Staten! Vanuit New York gingen we geregeld cruises maken naar Cuba en de andere eilanden en daarna zelfs naar Rio de Janeiro, Montevideo, Bahia en al die andere havens die een jongen van nog geen 21 volkomen betoverden. Hoewel die eerste reis in totaal "slechts" drie maanden duurde, is dit een deel van mijn leven dat mij bijgebleven is alsof het heel veel langer duurde. De ervaringen waren dan ook erg indrukwekkend. Een van de meest interessante bestemmingen was San Blas, niet ver van de kust van Panama (zie foto van moeder en dochter hieronder).

Cruise-schepen gaan er nog steeds geregeld naar toe, maar ik betwijfel of het nog zo primitief is als in die dagen.

Panama, 1952

Als we niet in een haven lagen was er altijd genoeg te doen aan boord. We hadden veel vrije tijd gedurende de cruises en die gebruikte ik om te bruinen in de zon die om 12 uur bijna loodrecht boven ons stond. Er waren ook andere vormen van vermaak en men kan zien dat het een zorgeloze tijd was...

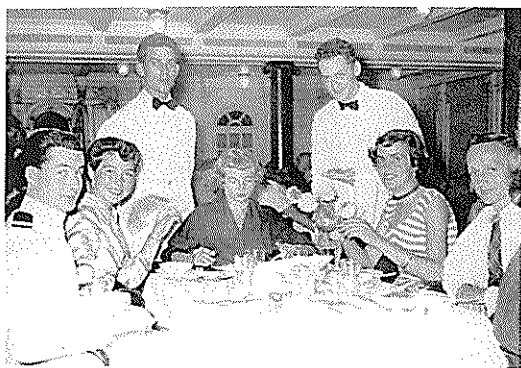
De proviandmeester behoorde tot de purserdienst en champagne en kaviaar maakten vaak deel uit van onze dagelijkse kost. Er was ook een hechte band met collega's waar men 24 uur per dag mee "opgescheept" zat. We deden alles samen, trokken samen de wal op, verkenden Havana bij nacht enz. Een ruw ontwaken kwam tijdens een verblijf

Robert de Krieger, 1952

staan. Misschien een beetje te. Maar de twijfel of ik dit voor de rest van mijn leven wilde doen is pas een paar jaar later gekomen.

Op de normale transatlantische reizen was het ook niet al te vervelend. Als assistent purser had ik mijn eigen tafel en wanneer de Chef Steward niet al te veel een hekel aan me had kreeg ik soms heel leuke en interessante passagiers als maaltijdgenoten.

Robert de Krieger (links voor) als assistent purser aan het werk, 1952

belde de FBI, anoniem, en vertelde hen dat Frits communist was. Frits werd ontslagen en ik zag hem verder alleen wanneer ik met verlof was. We beleefden dan zulke interessante dingen dat het zeeleven plotseling niet meer zo aantrekkelijk leek. Ik had langzamerhand een beetje wroeging gekregen en wat ook niet hielp was een toevallige ontmoeting, in een compartiment van de trein Rotterdam-Den Haag, met enkele oud-leraren wiskunde (o.a. Dr. Teixeira de Mattos, 'Tax' geheten in de pubermond),

in New York, in de vorm van een bericht van het Ministerie van Oorlog, met het verzoek mij zo spoedig mogelijk in Gorinchem te gaan melden: militaire dienst. Gelukkig duurde dit niet erg lang, want tijdens een herkeuring voor de officiersopleiding kwam mijn maagzweeroperatie aan het licht. Een paar uur later was ik op weg naar huis en kort daarop had ik een nieuw schip. Een verrukkelijk be-

Het was niet altijd zo gezellig als op deze foto: nu en dan kreeg ik een gezelschap dat drie of vier verschillende talen sprak dan kreeg ik niets naar binnen omdat ik het zo druk had met vertalen!

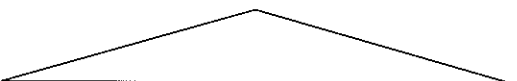
Op een van die transatlantische reizen werd mijn collega en goede vriend Frits verliefd op een der passagiers. Een andere collega, Dick, had echter ook een oogje op haar. Dit waren de McCarthy-jaren en Dick

die met ietwat opgetrokken neus mijn carrière beschouwden. Mijn hele leven was uitgestippeld en op die leeftijd vond ik dat geen leuk idee. Ik wilde iets anders gaan doen...

Het bleek al gauw dat mijn besluit om de HAL te verlaten een grote vergissing was geweest. De enige baan die ik kon vinden was bij Hotelplan, een reisbureau op... de Laan van Meerdervoort. Lange uren, slecht betaald en Frits vertrok naar Andorra waar hij een baan in een hotel gevonden had. Later is hij er met de vrouw van de eigenaar vandoor gegaan; ik heb nog even contact gehad toen hij in Barcelona aankwam, maar daarna was het afgelopen. Ik zat dus alleen, het leven in Nederland beviel me niet (het was dan ook een grote afgang na al die jaren van luxe) en ik begon aan emigratie te denken. Een ex-collega van boord was naar Toronto gegaan en daar Canada veel gemakkelijker toegang bood dan de Verenigde Staten, ging ik de nodige stappen doen bij het Canadese consulaat in Den Haag. Een paar maanden later zat ik samen met mijn ouders op Schiphol. Mijn vliegtuig zou om 23 uur vertrekken en het zat volkomen vol met emigranten en zeer luidruchtige baby's. Ik keek er niet naar uit om in hun gezelschap de nacht door te brengen, maar plotseling hoorde ik mijn naam over het omroepsysteem. Men vertelde me dat ze teveel plaatsen op het vliegtuig naar Toronto hadden verkocht en ik zou daarom via New York moeten gaan, als ik daar geen bezwaar tegen had. Nou, ik had geen bezwaar en vooral niet toen ik aan boord kwam en naar de eerste klasse verwezen werd; er was nl. op dit vliegtuig ook geen plaats in de toeristenklasse! Ik was de enige passagier en gedurende de volgende 14 uur (in die dagen landde men in Schotland en in Newfoundland) werd ik danig verwend door een steward en twee stewardessen. De aankomst in Toronto was weer een afknapper, want ik was gewoon een immigrant onder duizenden, zonder geld, zonder baan. Voor de zoveelste keer moest ik weer onder aan de ladder gaan staan.

Mijn allereerste dollars verdiende ik als uitzendtypist! Kort daarna volgde ik een korte cursus en werd aangesteld als passagiersagent bij Trans Canada Airlines (tegenwoordig - maar wie weet voor hoe lang - Air Canada). Niet voor de laatste keer veroorzaakte ik grote hilariteit toen ik als schoolopleiding vermeldde: gymnasium. Zelfs heden ten dage hebben Noord Amerikanen geen idee wat dit betekent. De baan was wel interessant maar ik verdiende weer een erbarmelijk salaris. Kort daarop reageerde ik op een advertentie voor assistent van de verkoopleider van een groothandel in fotografische en optische producten en materiaal voor technische tekenaars en landmeters. Ook hier was de toekomst niet veelbelovend en na vier jaar besloot ik dat het lang genoeg was. Toen de president van deze zaak, die mij nogal graag mocht, hoorde dat ik ontslag ging nemen liet hij me bij zich thuis komen. Hij lag daar met een maagzweer, dus dat hadden we ook gemeen, net als onze voorkeur voor de muziek van Bach. Hij vertelde me dat hij het technische gedeelte van de zaak wilde afsplitsen en of ik zin had om daar assistent bedrijfsleider van te worden. Eindelijk dus een stap de ladder op.

Het meest interessante aspect van deze positie was dat ik nu de gelegenheid had om zakenreizen door Canada te maken. Zoals men weet is het een prachtig land, maar als

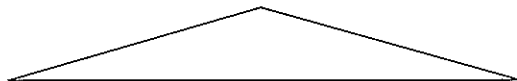
je in Toronto woont zie je er niet veel van. Aangezien ik nog nooit van mijn leven een klant had bezocht ging ik nogal aarzelend en een tikkeltje nerveus aan boord van de jet die mij naar mijn eerste klant zou brengen, in Winnipeg, Manitoba, een vlucht van maar liefst twee uur. De ontvangst was heel hartelijk en toen ik de volgende dag mijn tweede klant bezocht in Saskatoon, Saskatchewan (weer een uur vliegen), had ik mijn zelfvertrouwen terug gevonden. Van Saskatoon was het wederom een uur vliegen naar Edmonton, de hoofdstad van Alberta. Weer een geweldig onthaal en ik begon nu echt de betekenis van Westerse gastvrijheid te leren kennen.

Nu naar Vancouver, waar ik een aantal klanten had en waar ik een week zou doorbrengen. Ik kwam aan in mijn hotel, gelegen aan de haven van Vancouver welke met Kaapstad en Rio de Janeiro rivaliseert wat natuurschoon betreft. Aan de balie vertelde men mij dat het hotel teveel kamers had geboekt, mijn gereserveerde kamer was bezet en of ik het erg vond om in een luxe suite met uitzicht op de prachtige haven en de grandioze bergen de week door te brengen. Ach, ik probeer nooit mensen tot last te zijn, dus vooruit dan maar.

Na Vancouver moest ik nog even één andere klant opzoeken in Victoria, gelegen op Vancouver Island. Nou ja, even - het is een reis van drie uur met de veerboot, gedurende welke men een schitterend uitzicht heeft op de majestueuze bergen, de eilanden die elkaar afwisselen, de vele plezierboten die er varen, de privé watervliegtuigen... Men waant zich op een cruise in plaats van een zakenreis. Victoria is een mooie stad met een heerlijk klimaat dat veel gepensioneerde mensen aantrekt: Engelsen, maar ook veel Nederlanders die elkaar proberen te overtreffen in het kweken van bloemen, want de nabijheid van de Pacific Ocean begunstigt dit enorm. Wel heel iets anders dan de barre winters op de prairies, met temperaturen van -40 graden.

Niet ver van Victoria bevindt zich Butchart Gardens. Vroeger was het een steengroeve, maar de echtgenote van de eigenaar vond dit zo'n lelijk litteken in het landschap dat ze de rest van haar leven gewijd heeft aan de aanleg van dit bloemenparadijs. Het trekt veel toeristen, die per auto, per boot of per vliegtuig komen. Het is prachtig in elk seizoen.

Ik had op de heenweg de noordelijke route gekozen. Op de terugweg ging ik door Calgary (veel oliemaatschappijen en veel witte benzinstations) en Regina, waar de training voor de RAMP plaats vindt. In Calgary werd ik meegenomen naar de Races zoals iedereen die hier noemt en als trotse bewoners van dit prachtige deel van Canada lieten ze mij van vele bezienswaardigheden genieten. De nog (bijna) onge-repte natuur, wilde berggeiten en -schapen, elanden, zelfs beren zo nu en dan. Terwijl het in de winter een paradijs is voor skiërs; vooral Japanners zijn bezeten van deze streek. Omdat het een weekend was werd ik ook uitgenodigd om weer mee terug te gaan naar Banff en omgeving om daar te skiën. Dit alles gebeurde op zakenreis nummer één, maar het werd herhaald in de volgende jaren en men zal mij geloven als ik zeg dat dit een prettige tijd was. Maar het ging nog beter worden want in Canada vertegenwoordigden wij o.a. de firma Faber-Castell (Neurenberg). De Amerikaanse

Faber-Castell Pencil Company wilde ons overnemen (*plus a changé...*) en na lange onderhandelingen lukte dit ook.

Juni 1969

Ik werd Vice-President van de nieuwe maatschappij Faber-Castell Canada Ltd. Bovendien kreeg ik een mooie salarisverhoging, een slee van een zakenauto en een gulle onkostenvergoeding. Het jaar daarop trouwde ik en gedurende de volgende zeven jaar deden we geregeld de ronde langs de westelijke steden, maar met dit verschil dat we meestal een auto huurden in Edmonton en vandaar de rest van de weg door de Races reden - niet te snel want we hadden geen haast; het was immers een zakenreis!

De klanten waren bijna allemaal persoonlijke vrienden geworden, dus dit waren heerlijke vakanties. Elk jaar en soms twee maal per jaar voor een week of drie. Bovendien gingen we vaak naar het een of andere congres in de Verenigde Staten (Chicago, New York, New Orleans enz.). En dan waren er de zakenreizen naar Europa, Mexico, Japan en Taiwan.

Een begerenswaardig leven en zoals gezegd, dit duurde zeven jaar. Maar aan alle goede dingen komt een einde en voor mij was dit in 1976. Ik vloog in april naar Nederland om afscheid te nemen van mijn vader die op sterven lag met longkanker. Hij had me verteld dat de behandelende specialist Dr Jan Serlie was die hem gevraagd had of hij een zoon had die Rob heette. Met hem had ik het laatste schooljaar in dezelfde bank gezeten...

April 1976

Terug in Toronto kreeg ik nog meer slecht nieuws. De Amerikaanse eigenaren wisten niet wat ze moesten doen met al dat geld dat ik voor hen verdiend had en zij hadden daarom besloten om de Canadese potlodenfabriek Venus te kopen. Maar dat niet alleen: de twee maatschappijen moesten onder één dak komen. Ik werd hoofd van de technische afdeling, weliswaar met de titel van Vice-President, maar ik zag al gauw dat dit geen houdbare situatie was. Onze klantenbasis was volkomen anders en het duurde niet lang voor ik klachten kreeg van mijn eigen oude klanten dat zij deze nieuwe gang van zaken niet prettig vonden. En kon ik daar niet iets aan doen? Drie jaar lang piekerde ik daarover en toen besloot ik om maar weer eens roulette met mijn toekomst te gaan spelen.

September 1979

Ik nam ontslag en hoewel ik na al die jaren recht had op een behoorlijke som geld werd mij medegedeeld dat de maatschappij te weten gekomen was dat ik met hen zou gaan concurreren en daarom weigerden zij mij ook maar iets te betalen. Ik had net een appartement gekocht met uitzicht op het meer van Ontario dus dit werd een zeer pijnlijke toestand - ik was nu eenmaal altijd de krekel geweest en niet de mier, dus ik had geen financiële baten om op terug te vallen.

Ik ging dus inderdaad met een partner samen een nieuwe zaak op poten zetten, uiter-

aard in concurrentie met mijn oude firma. Het ging goed en zelfs zo dat ik in 1986 een reis naar Europa kon betalen om een droom te verwirkelijken: dezelfde streek te bezoeken waar ik bijna veertig jaar tevoren als 5^e jaars gymnasiast had rondgezworven. Mijn vrouw Louise was al even enthousiast als ik naarmate we meer en meer naar het zuiden kwamen en toen we in Avignon kennis maakten met de Nederlandse directeur van ons hotel was al gauw het idee geboren om hier een vakantiehuis te zoeken.

Zomer 1987

In de zomer van 1987 kwamen we terug en op een zaterdagmorgen reden we naar Saint-Rémy de Provence, ten zuiden van Avignon. We kwamen om elf uur bij een makelaar en om twaalf uur hadden we een huis(je) gekocht. Heel klein, maar nog voor de revolutie gebouwd en dus zeer degelijk. Hier zouden we dus voortaan onze vakanties gaan doorbrengen. Helaas... het begin van de jaren '90 bracht een recessie en de zaken gingen niet goed, kwamen bijna tot stilstand. We hadden een fabriek van teken tafels gekocht en hoewel die de eerste jaren veel winst had binnengebracht werd het nu een bodemloze put. Mijn partner was niet tegen deze gang van zaken bestand en na een bittere episode waarna alleen de advocaten nog lachten werd ik de enige eigenaar van de zaak. Zat er nog toekomst in? In het begin leek het er niet op, vooral toen de bank moeilijk ging doen en ik de fabriek moest sluiten.

Voor de zoveelste keer dus weer opnieuw beginnen, maar ik was er nu aan gewend! Het duurde een paar jaar, maar ik kon weer aan vakanties in Frankrijk gaan denken en we gingen er nu verscheidene malen per jaar naar toe.

Saint-Rémy de Provence

Saint-Rémy is een kleine stad met een lange geschiedenis. Men vindt er de opgravingen van Glanum en andere Romeinse overblijfselen; het huis waar Nostradamus geboren is; de kliniek St Paul waar Vincent van Gogh een jaar heeft doorgebracht; en een steengroeve waar Romeinse slaven de stenen hieuwen die voor de bouw van de arena in Arles gebruikt werden. Met de auto is het niet ver van Saint-Rémy naar Arles, maar met al die enorme stukken rots, te voet...

Zoals de meeste Provençaalse plaatsjes heeft Saint-Rémy ook veel folkloristische feesten. Meestal komen de "gardiens" van de Camargue daar bij te pas. Stieren hollen door de straten en niet iedere toerist is zo verstandig om achter de hekken te blijven.

Haganum

Bij ieder bezoek vond ik dat Europa mij meer en meer trok, hoewel ik toch bijna vijftig jaar in Canada gewoond had. Tegen het einde van de decade spoorde ik ook mijn familie in Nederland weer op. Na de dood van mijn ouders was een vervreemding begonnen en gedurende 25 jaar hadden we geen enkel contact gehad. In 1999 kwam ik voor het eerst sinds 1976 terug in Den Haag en na van de schok van de moderne architectuur in de binnenstad hersteld te zijn ging ik een kijkje nemen op de Laan van

Meerdervoort. De amanuensis vertelde mij dat er geen vereniging van oud-leerlingen bestond hetgeen ik erg jammer vond. Ook zoeken in de telefoongids leverde niets op, dus ik had de hoop opgegeven ooit nog eens een klasgenoot terug te vinden.

Zomer 2000 - nu

In de zomer van 2000 besloot ik dat ik lang genoeg gewerkt had. Mijn personeel was van uitstekend kaliber en met een computer, geïnstalleerd in mijn huis in Saint-Rémy, kon ik net zo goed op de hoogte blijven als in mijn kantoor in Toronto. De belastingwetten in Canada maken het moeilijk om permanent ergens anders te gaan wonen, althans voor mensen die eigenaar zijn van een bedrijf. Het is allemaal erg ingewikkeld, maar het eind van het liedje is dat ik hier kan wonen, zolang mijn vrouw maar minstens zes maanden per jaar in Canada verblijft. En zodoende woon ik hier gedurende het hele jaar, met een reis van een maand of twee naar Canada elke zomer: *hollandais de naissance, canadien de nationalité, français de coeur*. Mijn vrouw komt twee maal per jaar voor drie maanden hier naar toe. De rest van de tijd woont ze in Toronto en houdt een oogje op de zaak. Eerlijk gezegd gaat ze bijna elke dag naar kantoor, maar zo hoort het ook: de jonge mensen werken en wij oudjes doen het op ons gemak, want zij is jonger dan ik. Hoewel ik het grootste deel van mijn leven in Toronto heb doorgebracht, heb ik geen spijt van mijn beslissing om terug te zijn in Europa. Hier heb ik alles wat mijn hart begeert: zon, mooie omgeving, aardige mensen, lekker eten, heerlijke wijnen en géén stress: *'ubi bene, ibi patria!'*

Robert de Krieger (eindexamen 1950)

ZOEKPLAATJE

Het zoekplaatje in Socialiter nr. 10 leverde 2 uitvoerige reacties op van de hand van mevrouw Rita Volmering en de heer C.F. Brüsewitz. Het betreft een klassefoto uit november 1932 van klas 2b. Met dank aan beide scribenten volgen hier de namen der geportretteerden:

1ste rij van links naar rechts:

Miriam Haagens (of Hage), Lorna Engels, Tineke Matthes, Sascha Burger, Annie Valkhof, Liesbeth Roos, Alexa(Baby) Labberton, Gonnie Fernandez

2de rij van links naar rechts:

Hier lopen de meningen enigszins uiteen, waar ze verschillen geef ik eerst de opgave van de heer Brüsewitz en tussen haakjes die van mevrouw Volmering:

Jaap Douma (Pim Roos), Leo Krakauer, Henk Amorison, Ruud van Weel (Jaap Douma), Jan Kostman, Hein de Noo, Geert van den Steenhoven, Rita Volmering en de leraar Dr. J. van Vliet

3de rij van links naar rechts:

Max van Gerwen, Nico de Grooth, Charles Jongejans, Henk Blink (Blom), ...van Lienden, Carl Brüsewitz en Jaap Seidel.

Bovenstaande foto is het nieuwe zoekplaatje. Afgebeeld is de eerste klas 1912-1913. Zittend, derde van links Marietje Streng. Wie zijn de anderen? Uw reactie gaarne aan de redactie.

IN MEMORIAM

Op 9 februari 2004 is op 90-jarige leeftijd overleden

Helena Hendrika Putto-Baanders

Hoewel zij slechts gedurende korte tijd lerares klassieke talen was aan het Haganum, zullen vele oud-leerlingen zich haar herinneren als een zeer toegewijde bijleslerares.

Redactie

100 JAAR BOND VAN HAAGSE GYMNASIASTEN

8 oktober 2004 zal het honderd jaar geleden zijn dat de Bond van Haagse Gymnasiasten werd opgericht.

Het bijzondere hiervan was, dat de oprichting van deze schoolvereniging een initiatief van de leerlingen was, en niet zoals doorgaans van docenten en/of ouders.

Het eerste bestuur werd op 22 oktober 1904 gekozen en bestond uit:

W. van Eeden, praeses

M. van Eek, abactis

J. van Hoorn, quaestor

In 1908 wordt een prijsvraag uitgeschreven voor een bondslied. Winnaar worden L. Spanjaard, tekst, en F. Kossmann, muziek. Hiermee is het nog steeds bestaande en gezongen "Socialiter" geboren.

Uit dit jaar dateren ook de geelzwarte linten met zilveren insignia der bestuursleden. Ook wordt inditzelfde jaar op initiatief van de B.V.H.G. de Nederlandsche Gymnasiasten Bond opgericht. De samenwerking is geen succes: na vele malen in- en uittreden treedt de Bond in 1921 definitief uit de N.G.B..

Ondertussen is in 1912 het Bondsorgaan "Spectemur Agendo" opgericht, de eerste redacteur wordt D. Hoogendijk.

Tot 1924 zien wij een steeds actiever wordende Bond. Er worden veel lezingen georganiseerd o.a. door

Louis Couperus en Albert Vogel.

De oorspronkelijk zelfstandig opererende toneelclub "Persona" wordt onderdeel van de Bond onder een toneelcommissie. Ook de sport neemt een vooraanstaande plaats in. In 1924 telt de Bond 300 leden en is op het hoogtepunt van zijn bestaan. Hierna begint een geleidelijke neergang en treden er een aantal jaren aan waarin de Bond niet meer dan een veredelde feestcommissie lijkt te zijn. Het ledenaantal neemt dramatisch af en het contact met de docenten en de rector is bijzonder slecht. Om dit te illustreren citeer ik een passage uit de Annales 1925-1933.

"Liep tot hertoe de geschiedenis van den Bond over het algemeen in stijgende lijn, thans zijn wij op het keerpunt gekomen. Het is zeer verklaarbaar dat als direct gevolg van het teruglopen van het leerlingenaantal dat der werkende leden op den duur sterk vermindert; het is slechts af te keuren dat zich hoe langer hoe meer een a-gymnasiale geest van den Bond meester maakt. De verstandhouding tusschen docenten en Bond laat veel te wensen over. Het aantal bondsavonden is nog wel groot (wellicht te groot), maar de prestaties beperken zich hoe langer hoe meer tot een kleine groep. Het wordt een wedstrijd met andere vereenigingen in het geven van de "lolligste" fuiven

(die wat dat betreft zeer geslaagd mogen heeten), waardoor de Bond komt op een peil, dat, bij anderen misschien ten eerste gewaardeerd, op een gymnasium niet thuis hoort. Bovendien ontbreekt constante krachtige leiding door het feit dat nogal eens bestuursleden en speciaal praesides, midden in het bondsjaar aftreden."

Grappig om te zien is overigens dat op dit moment hier en daar dezelfde geluiden te horen zijn, sommigen vragen zich af of een vereniging als de Bond nog wel van deze tijd is.

Rond 1932 treedt er echter een grote opleving in, de contributie wordt verlaagd, het contact met rector en docentencorps hersteld, het ledental neemt weer toe en de activiteiten worden weer zeer gevarieerd.

Van het verleden kunnen wij leren dat een vereniging als de Bond dus nooit zo maar afgeschreven moet worden, zij is blijkbaar heel goed in staat als een Phoenix te herrijzen.

Ook na de oorlog neemt de Bond gedurende een aantal jaren een zeer vooraanstaande positie in. Er zijn vele commissies, zodat het aantal besturende leerlingen in sommige jaren wel 20 tot 30 man bedraagt. En dat is natuurlijk ook altijd één van de bedoelingen van de Bond geweest. Niet slechts 5 bestuursleden die alles organiseren voor een groep passieve leden, maar een levende organisatie die velen in de gelegenheid stelt de eerste stappen op het gebied van organiseren en besturen te zetten.

En met succes, want bij een kleine

enquête, gehouden onder ex-bestuurs- en commissieleden, valt vooral het volgende op:

Velen waren aangenaam verrast gekozen of gevraagd te worden voor bestuursfuncties en gaven aan er van overtuigd te zijn dat dit in hun late-re leven een grote stimulans is geweest voor toetreding tot "volwassener" bestuursfuncties. Zelfs was er een ex-abactis die meent dat haar huwelijk wellicht het gevolg is van haar bestuursfunctie.

Opvallend is ook dat wij slechts één vrouwelijke praeses hebben kunnen traceren, Freddy (Polderman-) Kamerman, praeses van januari 1948 tot december 1948.

Het achterhalen van alle 100 bondsbesturen is helaas (nog) niet gelukt. Hopelijk zal dat op de dag dat wij het 20ste lustrum van de Bond vieren, wel het geval zijn, zodat wij u een compleet overzicht kunnen aanbieden.

Wij doen dan ook een dringende oproep aan allen die nog niets van zich hebben laten horen dit alsnog te doen. Ook zijn verhalen over uw ervaringen met de Bond, positief of negatief, meer dan welkom. Bij voldoende respons kunnen wij wellicht een lustrumbundel samenstellen.

Rest mij te eindigen met een tweetal citaten, het eerste van de oudrector dr. A.J. van Duyvendijk, geschreven ter gelegenheid van het 12de lustrum in 1964, het tweede van R. Loggers in de Annales van 1933:

"Ik behoef niet te beschrijven welke

ontwikkelingen in de laatste jaren het werk van een "schoolclub" minder dankbaar, maar ook noodzakelijker hebben gemaakt. Er wordt iedereen in deze maatschappij zoveel aan culturele waarden en amusement geboden, dat het moeilijk wordt bij dat alles niet alleen maar een element van een passief "publiek" te zijn. En een mens dient méér te zijn, of te worden, dan een object van een min of meer geslaagde cultuurpolitiek van enkele regeerders en specialisten. Moge daarom de Bond van Haagse Gymnasiasten nog lang, als Corpus Discipulorum, aan iedere leerling

van het Gymnasium Haganum de gelegenheid bieden, niet alleen te ontvangen, maar ook te geven, niet alleen publiek te zijn, maar ook medespeler en misschien zelfs auteur."

"Veel is er sinds 1904 veranderd, maar dit ééne, de kern van ons bondsleven, de "concordia" is dezelfde gebleven.

Met dit voor oogen kunnen wij vol vertrouwen de toekomst tegemoet gaan.

SPECTEMUR AGENDO !"

bvij